

HANDLINGSPLAN FOR BIOLOGISK MANGFOLD

STAVANGER 2010 - 2014

STAVANGER KOMMUNE
PARK OG VEI

Forord

Å ta naturmangfoldet på alvor krever helhetstenkning på tvers av sektorer, det gir oss økonomiske utfordringer og utfordrer samarbeidet mellom ulike aktører og forvaltningsnivå. Biologisk mangfold er ikke statisk, men er i stigende grad prisgitt menneskenes påvirkninger og beslutninger.

Vi kan kanskje klare oss uten hettemåken, en billeart, tusseflaggermusa eller vipå. Men hvor går grensen for når et økosystem bryter sammen? Hva er konsekvensene av at vi taper noen arter her og der? Det vet vi lite om. Men det vi vet, er at en utryddet art er tapt for alltid. Tap av naturmangfold ødelegger menneskenes livsgrunnlag og gjør vårt livsmiljø fattigere og mer sårbart. Ikke minst i en fremtid der klimaendringer påfører naturen ekstra store belastninger – fordi de skjer så raskt. Vi har et moralsk ansvar for å bevare naturen – for naturens egen del og for kommende generasjoner.

Norge har gjennom den nye naturmangfoldloven (LOV-2009-06-19-100) forpliktet alle sektorer til å forvalte natur på en bærekraftig måte. Vi skal gi truede arter og naturtyper bedre beskyttelse og i større grad enn tidligere vil dette omfatte natur i nærheten av der folk bor. Vi må i langt større grad la naturens behov legge premissene for våre avgjørelser.

Regjeringen har fastslått at Norge skal forvalte naturen slik at arter som finnes naturlig blir sikret i levedyktige bestander, og slik at variasjonen av naturtyper og landskap blir opprettholdt og gjør det mulig å sikre at det biologiske mangfoldet får utvikle seg.

Dessuten har Norge forpliktet seg til å stoppe tap av biologisk mangfold innen 2010. Dette målet må vel langt fra kunne sies å være oppnådd, men kanskje noe av det viktigste miljøsatsingen har ført med seg, er økt fokus på naturverdiene.

Handlingsplanen er en plan for "folk og fe". Man kan ikke behandle biologisk mangfold isolert fra naturopplevelser – dette er en utrolig viktig kvalitet for alle som bor i byen. Kommunen kan ikke forvalte det biologiske mangfoldet uten å ha et eierskap til det. Denne planen har som mål å øke bevisstheten om og eierskapet til det biologiske mangfoldet i Stavanger.

Handlingsplanen er utarbeidet av park og vei ved Merete Landsgård, Kristin Schall og Aina Hovden Lunde.

Stavanger, 30.05.2011

Torgeir Esig Sørensen
park- og veisjef

Innhold

Innledning.....	5
Bakgrunn og definisjoner	5
Mål.....	5
Veien videre.....	6
Handlingsplan for biologisk mangfold.....	7
KARTLEGGING BIOLOGISK MANGFOLD.....	7
INFORMASJONSTILTAK.....	8
SAMARBEID MED FRIVILLIGE.....	10
SKJØTSEL OG MILJØVENNLIG VEDLIKEHOLD.....	11
FREMMEDE ARTER	13
SKADEDYR.....	14
NATURTYPER	15
FERSKVANN	20
SALAMANDERDAMMER, FISKETOMME DAMMER OG TJERN.....	23
VÅTMARK/MYR	28
RENSEPARKER.....	29
BEKKER OG KANTSONER LANGS BEKKER	30
MARINE OMRÅDER OG STRANDSONE	31
RØDLISTEDE ARTER	33
ANDRE ARTER	38
VILTKORRIDORER, KRYSNINGSPUNKT OG FALLVILT.....	42
VERNEOMRÅDER.....	43
Prioriterte tiltak 2011 – 2012	52
Tiltak som kan løses innenfor eksisterende budsjett, park og vei.....	52
Tiltak som kan gjennomføres innenfor årlige midler til skjøtsel (kr 1,25 mill/år)	54
Tiltak som er avhengig av økt økonomisk bevilgning til biologisk mangfold:.....	55
Rødlistede arter i Stavanger (basert på Norsk rødliste 2006).....	56

Innledning

Bakgrunn og definisjoner

I forbindelse med naturmangfoldsåret 2010 gjennomførte Stavanger kommune sitt arbeid med "Handlingsplan for biologisk mangfold". Planen er oppfølging av Kommunedelplan for idrett, fysisk aktivitet og naturopplevelse 2010 – 2022 (KDP), og skal gi hovedføringene for det videre arbeidet med bevaring, forvaltning og fremming av naturverdier i kommunen.

Handlingsplanen var i utgangspunktet planlagt ferdigstilt innen utgangen av 2011, men kommunalstyret for miljø og utbygging (KMU) vedtok 2. mars 2010 at "Handlingsplan for biologisk mangfold legges fram til politisk behandling høsten 2010 sammen med en fullstendig oversikt over alle truede arter i Stavanger". Høringsutkast av planen ble behandlet i KMU 05.10.2010 og planen ble sendt på høring til Forum for natur og friluftsliv – Stavanger. Det kom inn merknader fra Norsk ornitologisk forening, Naturvernforbundet og Sørmarkas venner. Aktuelle forslag som kom inn er tatt med i planen. Planen ble vedtatt av KMU 21.06.2011.

Planen inneholder en kort innledning, en tiltaksdel i tabellform og en prioriteringsliste for tiltak i 2011 og 2012. Gjennomføring av tiltakene er avhengig av økte økonomiske bevilgninger til formålet. Vedlegg 1 gir en oversikt over registrerte rødlistede arter i kommunen. Denne listen er ikke uttømmende da det er behov for ytterligere kartlegging, jf. "kartlegging av biologisk mangfold" og "rødlistede arter" i tiltaksdelen. I tillegg må listen oppdateres i henhold til ny rødliste - fra rødliste (2006) til rødliste (2010).

Direktoratet for naturforvaltning sin visjon for markeringen av naturmangfoldåret 2010 var "økt bevissthet om naturmangfold kan gi økt forståelse for hva som trengs for å nå nasjonale og internasjonale mål. Markeringen gir mulighet til å løfte naturmangfold inn i politiske diskusjoner som omfatter helheten i naturen". Dette innebærer ekstra fokus på de verdier naturen og det biologiske mangfoldet representerer, forvaltning og hvilke trusler vi må ta hensyn til.

Biologisk mangfold defineres som: *"Variasjonen hos levende organismer av alt opphav, herunder bl.a. terrestriske, marine eller andre akvatiske økosystemer og de økologiske komplekser de er en del av: dette omfatter mangfoldet innenfor arter, på artsnivå og på økosystemnivå."* Rikskonvensjonen, artikkel 2.

Begrepet omfatter altså alle variasjonene av livsformer som finnes på jorda; millioner av planter, fugler, dyr og mikroorganismer, arvestoffene deres, det samspillet de er en del av og miljøet de lever i. I Rogaland hører edelløvkoger til de områder med størst biologisk mangfold, i tillegg til ulike våtmarkstyper, kantsoner og gamle slåtte- og beitemarker.

Et relativt nytt begrep som det vises til i planen er hensynssoner. Hensynssoner etter plan- og bygningsloven er soner som synliggjøres på arealplankartene for områder hvor det i videre bruk og planlegging må tas visse hensyn, eller der det er restriksjoner på bruken, jf. plan – og bygningsloven § 11-8 Hensynssoner.

Mål

Hovedvisjon

Vi skal forvalte naturverdier og det biologiske mangfoldet i Stavanger på en bærekraftig måte

Hovedmål

Det skal arbeides kontinuerlig med tiltak for å sikre og utvikle det biologiske mangfoldet i Stavanger kommune. Stavanger skal følge opp den nasjonale målsettingen om å stanse tapet av biologisk mangfold innen 2010 (KDP).

Grønt regnskap

Det skal fremlegges et årlig grønt regnskap som en årlig oppfølging av denne planen. Grønt regnskap baseres på de tiltak som fremgår av planen og skal være en rapportering til politikerne om status i forhold til de grønne visjonene, forvaltningen, ivaretagelsen, utviklingen og skjøtselstiltakene som hvert år iverksettes.

Veien videre

Planen skal rulleres hvert 4. år.

Tiltaksdelen i tabellform har en kortsiktig og en langsiktig del. De fleste av tiltakene er plassert i den kortsiktige delen da denne gjenspeiler "ønskesituasjonen". Det vil si en registrering av ønskede strakstiltak dersom det ikke fantes begrensninger som økonomi og andre ressurser. Prioritering av disse tiltakene finnes i prioriteringslisten for 2011 og 2012. Tiltakene i den langsiktige delen er tiltak som er av gjentakende art eller som prioriteres etter de kortsiktige tiltakene. Det er forsøkt estimert kostnader, men det kan være behov for endringer ved mer nøyaktig prosjektering av tiltakene. Gjennomføringsgraden av tiltakene vil avhenge av økonomiske midler tildelt formålet.

Prioriteringsliste for 2013 og 2014 legges frem til politisk behandling høsten 2012, sammen med en kort evaluering av handlingsplanen og utførte tiltak.

Årlige tiltak prioriteres og beskrives nærmere i årsprogram for park og vei. Park og vei ønsker å utvikle Stavanger friluftssenters rolle som aktør innen utførelse av skjøtsel med særlige naturfaglige kvaliteter. I tillegg ønskes det å videreutvikle senterets rolle som informasjonssenter for biologisk mangfold.

Handlingsplan for biologisk mangfold

Naturkvalitet	Navn tiltakssted/type tiltak	Tilstand	Trusler	Mål	Forslag tiltak kortsiktig	Kostnad (kr)	Forslag tiltak langsiktig	Kostnad (kr)
---------------	------------------------------	----------	---------	-----	---------------------------	--------------	---------------------------	--------------

KARTLEGGING BIOLOGISK MANGFOLD

Overordnet mål: Stavanger kommune skal til enhver tid ha en oppdatert oversikt over verneverdier innen biologisk mangfold og naturvern. Registreringer og vurderinger skal være i samsvar med retningslinjer gitt av Miljøvernmyndighetene. Slik oversikt skal foreligge i form som gjør dem tilgjengelige for planleggere, saksbehandlere og publikum generelt. Områder som er særlig viktige for vilt eller biologisk mangfold skal vurderes regulert til spesialområde naturvern (Kommunedelplan for idrett, friluftsliv og naturopplevelse 2010 – 2022, heretter kalt KDP).

Overordnet retningslinje: Konsekvenser for biologisk mangfold skal være et fast punkt i saksfremlegg knyttet til reguleringsplaner, bebyggelsesplaner og andre saker vedrørende inngrep i grønne områder. Inngrep i svært viktige områder (A- områder) skal søkes unngått. Dersom tiltak likevel er nødvendig, skal det utløse en plikt til å gjennomføre detaljert kartlegging av områdets biologiske mangfold og naturverdier i forkant. Tiltakene skal søkes tilpasset slik at en unngår forringelse av naturverdiene (KDP).

	Kartlegging biologisk mangfold	Registrert 225 områder, herav 44 med verdi A (nasjonalt viktige), 113 med verdi B (regionalt viktige) og 68 med verdi C (lokalt viktige). Disse områdene inneholder kvaliteter for både naturtype og vilt. I tillegg er det registrert en rekke rene viltområder. Registreringene er mangelfulle i forhold til rødlistearter som moser og lav. Det finnes feil i kommunens interne verktøy gislene (kobling flater – faktaark).	Mangelfull kunnskap om biologisk mangfold kan føre til feil forvaltning, og forringende tiltak kan iverksettes på grunn av uvitenhet om områders kvaliteter	Jf. overordnet mål	Kommunens registreringer må gjennomgås for å oppdatere faktaark – flater i gislene Kartlegging av rødlistede arter Rutine for informasjonsutveksling med fylkesmannen må etableres Bedre rutine for innlegging av nye registreringer (internt i park og vei)	550 000,- (må kostnadsberegnes)	Nyregistreringer for å oppdatere informasjonen om biologisk mangfold utføres hvert 7 år, eller på enkeltområder ved behov. Det vil si neste fullstendige kartlegging i 2013	600 000,- (må kostnadsberegnes)
--	--------------------------------	---	---	--------------------	---	---------------------------------	---	---------------------------------

Handlingsplan for biologisk mangfold

Naturkvalitet	Navn tiltakssted/type tiltak	Tilstand	Trusler	Mål	Forslag tiltak kortsiktig	Kostnad (kr)	Forslag tiltak langsiktig	Kostnad (kr)	
INFORMASJONSTILTAK									
<p><u>Overordnet mål:</u> Gjøre informasjon om naturmangfold i Stavanger kjent for å øke opplevelsesverdiene for brukerne av naturområdene, heve kunnskapsnivået og danne bedre grunnlag for bærekraftige beslutninger. Informasjonen skal gjøres tilgjengelig for innbyggere, tilreisende, politikere, planleggere og saksbehandlere.</p>									
	Informasjonstiltak	Informasjon om kartlegging av biologisk mangfold i Stavanger finnes tilgjengelig i kommunens kartprogram gisline, på nettsidene www.naturbase.no og www.temakart-rogaland.no . Informasjon om biologisk mangfold på kommunens nettsider er mangelfull. Stavanger friluftssenter (SFS) er park og vei sin hovedaktør for formidling av informasjon om biologisk mangfold til alle alderstrinn fra barnehage til og med videregående skole. Lundsvågen naturskole (oppvekst og levekår) formidler informasjon om marint biologisk mangfold.	Mangelfull kunnskap om biologisk mangfold kan føre til feil forvaltning og forringende tiltak kan iverksettes på grunn av uvitenhet om områders kvaliteter	Jf. overordnet mål.	<p>Legge ut mer informasjon på kommunens nettside</p> <p>Oppdatere kart og faktaark om biologisk mangfold, jf. "kartlegging av biologisk mangfold"</p> <p>Fagsamlinger for kommunale planleggere/saksbehandlere</p> <p>Informasjonsdag for politikere (ved sammensetning av nye kommunalstyrer ved valg)</p> <p>Informasjonsprosjekt, jf. årsprogram park og vei (2010). Dette inkluderer utvikling av "på stedet" informasjon. Prioriterte områder for naturinformasjon er: Store- og Litle Stokkavatn, Mosvatnet, Sørmarka, Gauselskogen og Breivik – Strømvig <i>Skilt i Gauselskogen ble satt opp våren 2010.</i></p> <p>Bedre informasjonsskilting om båndtvang for hund av hensyn til yngletid for viltlevende fugler og dyr</p>	Ingen, ev. noe dersom befaringer	Ingen, ev. noe ved befaringer	Må kostnadsberegnes	Må kostnadsberegnes

Handlingsplan for biologisk mangfold

Naturkvalitet	Navn tiltakssted/type tiltak	Tilstand	Trusler	Mål	Forslag tiltak kortsiktig	Kostnad (kr)	Forslag tiltak langsiktig	Kostnad (kr)
	Informasjonstiltak forts.				<p>Naturbok Stokkavatnene og Mosvatnet (2011) i samarbeid med Roy Mangersnes</p> <p>Videreutvikle SFS som park og vei sin hovedaktør for formidling av informasjon om biologisk mangfold. Dette inkluderer utvikling av naturlosordning i samarbeid med andre frivillige. I tillegg skal det utvikles konsept med matestasjoner for småfugl tilknyttet pedagogisk virksomhet ved Dyrsnes</p> <p><i>Fuglemateprosjekt ble påstartet i 2010.</i></p> <p>Hjerteartprosjekt, jf. "flaggermus"</p> <p>Videreutvikle samarbeidet med Lundsvågen naturskole</p>	<p>105 000,-</p> <p>500 000,- per år i en 4 års periode</p> <p>Jf. "flaggermus"</p>		

Handlingsplan for biologisk mangfold

Naturkvalitet	Navn tiltakssted/type tiltak	Tilstand	Trusler	Mål	Forslag tiltak kortsiktig	Kostnad (kr)	Forslag tiltak langsiktig	Kostnad (kr)
<p>SAMARBEID MED FRIVILLIGE</p> <p><u>Overordnet mål:</u> Utvikle samarbeidet med frivillige organisasjoner og personer for å skape engasjement om å ta vare på biologisk mangfold</p>								
	Fellesorganisasjonen for natur og friluftsliv (FNF)	Det er etablert et lokalt FNF i Stavanger som oppfølging av KDP.		Innen 2011 skal forslag/ønsker registreres, vurderes, prioriteres og legges fram til politisk behandling.	<p>Registrere forslag/ønsker fra FNF Stavanger. <i>Disse er mottatt våren 2011.</i></p> <p>Oppfølgingsplan for ønsker/forslag</p> <p>Innspill/høringspart ved fremtidige revideringer av planer som omhandler biologisk mangfold og overordnet skjøtsel</p> <p>Frivillige organisasjoner inviteres til tettere samarbeid i ulike prosjekter som omhandler biologisk mangfold som for eksempel kartlegging, skjøtsel, naturlosordninger m.m.</p>	Må kostnadsberegnes		
	Samarbeid andre frivillige	Det er etablert samarbeid med enkelte private om tiltak/skjøtsel av deres nærområder. Ved bruk av motorsag/motorisert ryddesag må utfører bekrefte kjennskap til utstyret og fyller ut HMS-skjema. Det er tatt kontakt med speidere om mindre tiltak i Gauselskogen, samt at det utføres en del skjøtselsoppdrag i samarbeid med Naturvernforbundet, Sørmarkas venner, Stavanger skoglag m.fl.		Videreutvikle samarbeidet med frivillige om mindre skjøtselsoppdrag i friområdene.	Inngå avtaler med skoler, velforeninger, speidere, lag, foreninger m.m. Innføre "fadderordninger" for enkle skjøtselsoppgaver på utvalgte områder	Varierer med oppdrag. Årlig tilskuddspott i årsprogram for park og vei, samt annen betaling ved enkelte oppdrag. Bør avsettes en årlig sum til dette formålet		

Handlingsplan for biologisk mangfold

Naturkvalitet	Navn tiltakssted/type tiltak	Tilstand	Trusler	Mål	Forslag tiltak kortsiktig	Kostnad (kr)	Forslag tiltak langsiktig	Kostnad (kr)
<p>SKJØTSEL OG MILJØVENNLIG VEDLIKEHOLD</p> <p><u>Overordnet mål:</u> Ta vare på viktige naturtyper, arter og deres leveområder, samt de grønne forbindelsene mellom disse</p> <p><u>Norm:</u> Det skal ikke brukes sprøytemidler i offentlige anlegg med mindre miljøregnskapet viser at dette er det miljømessig gunstigste. Alternative metoder skal utredes, utprøves og evalueres før forbud mot bruk av sprøytemidler innføres (KDP 2010).</p>								
	Skjøtsel naturområder	Det er laget "Overordnet plan for skjøtsel av kommunale naturområder/friområder i Stavanger 2009". Planen er ikke uttømmende og flere områder må tas med. I tillegg er det laget skjøtselsplaner for enkelte områder og inngått flere skjøtselsavtaler.	Opphør av skjøtsel/feil skjøtsel kan føre til tap av viktige naturtyper og arter	Jf. overordnet mål. Prioriterte naturtyper for skjøtsel i Stavanger: <ul style="list-style-type: none"> - Kystlynghei - Eng og beitemark - Våtmarker - Viktige hekkeplasser for fugl - Skog - Ferskvann og dammer 	Overordnet skjøtselsplan skal revideres og suppleres høsten 2011. Prioriterte tiltak beskrives i planen og i årsprogram for park og vei Utarbeidelse av skjøtselsplaner for enkeltområder Videreutvikle skjøtselsavtaler, gjennomgang av retningslinjer med tanke på vipevennlig drift (2011). <i style="color: blue;">Dette ble lagt inn i skjøtselsavtaler for 2011.</i> Det skal satses på metodeutvikling i skjøtsel av natur og landskap i samarbeid med både profesjonelle leverandører og frivillige foreninger og lag. Park og vei ønsker å utvikle Stavanger friluftssenter som skjøtselsaktør med særlig naturfaglig kompetanse	Kostnad vil variere i forhold til om det leies inn eksterne konsulenter, men snittpris ved konsulentbistand 75 000,- pr stk. Økt innsats i landskapsskjøtsel finansieres i kommende rullinger av handlings- og økonomiplaner	Oppfølging av overordnet skjøtselsplan (både kortsiktig og langsiktige tiltak)	1 250 000 per år

Handlingsplan for biologisk mangfold

Naturkvalitet	Navn tiltakssted/type tiltak	Tilstand	Trusler	Mål	Forslag tiltak kortsiktig	Kostnad (kr)	Forslag tiltak langsiktig	Kostnad (kr)
	Skjøtsel naturområder forts.				Etablere død ved deponier ved skjøtsel i byens skogsområder, dvs. å legge igjen små hauger med tremateriale av større dimensjoner ved hogst i skog. Dette for å fremme insektliv, sopp, lav m.m. Haugene må legges slik at de ikke representerer en sikkerhetsrisiko for brukere og brannfare			
	Miljøvennlig vedlikehold	Sprøytemiddelbruken i natur- og friområder skal reduseres. Dette må imidlertid vurderes i forhold til kostnad og nytte ved skjøtselstiltak, eks. vurdere stubbepensling ved vegetasjonsrydding/hogst for å unngå store mengder treoppslag vs. store kostnader og mer utslipp som følge av økt transport ved gjentakende skjøtselstiltak. Ved bekjempelse av visse fremmede arter har erfaringer fra andre vist at bruk av sprøytemidler er eneste effektive bekjempelsesmetode. Det skal prioriteres gjenbruk av materialer på stedet eller i nærområdet ved vegetasjonsrydding.	Sprøytemidler kan virke negativt inn på miljøet på ulike måter. De kan ha en direkte gifteffekt, virke sykdomsfremkallende eller ha andre negative effekter. Alle langtidsvirkninger på mennesker og dyr er ukjente, og derfor bør sprøytemiddelbruken minimaliseres	Jf. norm.	Minimalisere bruk av sprøytemidler og teste ut andre metoder Utarbeide konkret strategi for bruk av sprøytemidler	Må kostnadsberegnes Må kostnadsberegnes		

Handlingsplan for biologisk mangfold

Naturkvalitet	Navn tiltakssted/type tiltak	Tilstand	Trusler	Mål	Forslag tiltak kortsiktig	Kostnad (kr)	Forslag tiltak langsiktig	Kostnad (kr)
FREMMEDE ARTER								
<u>Overordnet mål:</u> Stavanger kommune skal gjøre tiltak for å hindre spredning av fremmede arter som kan true det biologiske mangfoldet, jf. Norsk svarteliste og aktsomhetsplikten i naturmangfoldloven.								
	Tiltak fremmede arter	Pilotprosjekt (2009) bekjempelse av park-/kjempeslirekne på utvalgte steder. Kartlegging av forekomst park-/kjempeslirekne i Stavanger igangsatt 2010. Samarbeid med fylkesmannen om handlingsplan for Rogaland er påstartet.	Fremmede arter og organismer er en av de største truslene mot naturmangfoldet på jorda. De kan også føre til store problemer for miljøet, helsen vår og økonomien. Det er spesielt invaderende arter, og arter som sprer sykdom eller parasitter, som er problematiske for de naturlige økosystemene (Direktoratet for naturforvaltning 2010). Spredning av fremmede hageplanter i naturen skjer ofte gjennom deponering av hageavfall	Jf. overordnet mål. Beboere i Stavanger kommune skal bevisstgjøres de negative følgene av deponering av hageavfall i de kommunale friområdene.	Fortsette tiltak mot parkslirekne, som på flere steder er i sterk ekspansjon i kommunen. Pilotprosjekt ved Mosvatnet Utprøving av bekjempelsesmetoder og vurdere bekjempelse – ulike planter og dyr Innføre rutiner for jordbehandling, fjerning av fremmede arter og maskinrens ved arbeid i områder der det finnes fremmede arter (spesielt park-/kjempeslirekne) - lokal forskrift? Kartlegging av fremmede arter Fortsette samarbeid med fylkesmannen – handlingsplan Informasjonskampanje om fremmede arter og deponering av hageavfall Anmeldelser (deponering av hageavfall) Sørv i Litle Stokkavatn, jf. ferskvann	150 000, - per år Må kostnadsberegnes – avhengig av metode, omfang og art Må kostnadsberegnes Avhengig av hvilke informasjonstiltak som blir utført		

Handlingsplan for biologisk mangfold

Naturkvalitet	Navn tiltakssted/type tiltak	Tilstand	Trusler	Mål	Forslag tiltak kortsiktig	Kostnad (kr)	Forslag tiltak langsiktig	Kostnad (kr)
SKADEDYR								
Skadedyr	Rottebekjempelse	Kommunen driver rottebekjempelse på offentlige arealer. Bestanden holdes nede på et akseptabelt nivå ved utlegging av gift. Det er en utfordring å holde nede rottebestanden der det foregår mating av fugl. Det er satt opp skilter som ber om å begrense matingen på flere steder, men skiltingen får liten aksept.	Matrester, nedfallsfrukt og lignende tiltrekker rotter. I tillegg kan deponering av hageavfall gi rottene gode reirområder. Overdreven fuglemating og deponering i friområder/hager kan føre til økt rottebestand.	Rottebestanden skal holdes på et akseptabelt nivå i offentlige arealer.	Fortsette avtale om skadedyrbekjempelse Informasjonstiltak	Ca 100 000,- pr år (park og vei sin andel av avtale om skadedyrsbekjempelse) Avhengig av hvilke informasjonstiltak som blir utført		
Skadedyr	Minkbekjempelse	Fremmed art i norsk fauna og regnes som et skadedyr. Uvisst hvor stor bestanden er i Stavanger. Park og vei har flere steder gjort tiltak for å redusere minkbestanden.	Minken utgjør en trussel for sjøfuglbestanden og det er jakttid på minken hele året	Minkbestanden skal reduseres.	Fortsette tiltak for å redusere bestanden – lage systematisk ordning for fellefangst på sjøfuglholmer	Avhengig av tiltak og omfang		
Skadedyr	Andre arter som gjør skade	Kommunen behandler søknader om skadedyrsfelling fra private. Skade må dokumenteres. Skadedyrbekjempelse søkes utført utenom artens yngleperiode. Dyr/fugler som er til ulempe eller forstyrrelse regnes ikke som skadedyr.		Park og vei har en restriktiv holdning til skadedyrsfelling, og forebyggende tiltak skal prioriteres framfor felling.	Informasjon på nettsiden til kommunen			

Handlingsplan for biologisk mangfold

Naturkvalitet	Navn tiltakssted/type tiltak	Tilstand	Trusler	Mål	Forslag tiltak kortsiktig	Kostnad (kr)	Forslag tiltak langsiktig	Kostnad (kr)
NATURTYPER								
Overordnet mål: Ta vare på et mangfold av naturtyper i Stavanger med prioritet på naturtyper som er i tilbakegang. Sikre verdifulle kulturminner som steingarder, geiler, gårdsveier, gårdstun og lignende som øker opplevelsesverdien av naturområdene.								
Generelle tiltak					Områder som har spesielle kvaliteter skal sikres gjennom hensynssoner i kommuneplanen og eventuell senere regulering, jf. naturvern. Plan for bevaring og skjøtsel av gammelt kulturlandskap og biologisk mangfold	Kostnad vil variere i forhold til om det leies inn eksterne konsulenter, men antatt pris ved konsulentbistand 100 000,-		
Kystlynghei		Flere tusen år gammelt kulturlandskap som Norge har et spesielt ansvar å ta vare på. I Stavanger finner vi kystlynghei flere steder. Størrelsen varierer fra små rester til større områder som Kvernevik. Felles for områdene er at de er truet av gjengroing. Park og vei har i samarbeid med andre iverksatt tiltak på flere steder. Dette gjelder blant annet på Langøy, Store Marøy, Litle Marøy, Resnes, Kvernevik, Lundsneset (liten rest) og Sauholmen.	Gjengroing, gjødsling, opphør av skjøtsel/endret arealbruk, inngrep	Ta vare på kystlynghei som en viktig naturtype i Stavanger.	Lage forvaltningsplan for kystlynghei i Stavanger (inkludert eventuell nødvendig kartlegging av plante- og dyrearter) Skjøtelsplaner for alle prioriterte områder Igangsette og videreføre skjøtselstiltak i henhold til overordnet plan for skjøtsel og andre skjøtelsplaner <i>Hogst for å rydde lynghei i Kvernevik utført 2010/2011.</i>	Kostnad vil variere i forhold til om det leies inn eksterne konsulenter, men antatt pris ved konsulentbistand 100 000,- Jf. "skjøtsel" Jf. skjøtsel. Må kostnadsberegnes <i>Ca 250 000,-</i>	Lyngsviing ca hvert 12. år	Ca 2000/daa

Handlingsplan for biologisk mangfold

Naturkvalitet	Navn tiltakssted/type tiltak	Tilstand	Trusler	Mål	Forslag tiltak kortsiktig	Kostnad (kr)	Forslag tiltak langsiktig	Kostnad (kr)
Slåttenger		<p>Gamle, tradisjonelle slåtteenger er lite/ikke utsatt for gjødsel og har gjennom lang tid blitt slått seint på sommeren. Naturtypen er i tilbakegang på grunn av intensivering av jordbruket med gjødsling, jordbearbeiding, tilsåing, flere slåtter per år m.m. Verdifulle slåttemarken har stort innslag av urter og innslaget av nitrofile arter som hundekjeks og mjøddurt er svært lite. Blåklommer, prestekrager, storengkall og gulaks kan være typiske arter. I tillegg er sjeldne arter som solblom og flere orkideer knyttet til slåttemarkene. Slåtteengene er også viktige som hekke- og fødesøksområde for fugler. I Stavanger finnes det kun restarealer av gammel slåtteeng, men kommunen har iverksatt skiveslått på flere engarealer for å forsøke å gjenskape områder med gamle kulturarter.</p>	Gjødsling, jordbearbeiding, drenering, opphør av slått, fremmede arter	Skjøtting engarealene på en slik måte at det fremmer vekst av gamle kulturarter.	<p>Plan, jf. generelle tiltak og "Overordnet plan for skjøtting"</p> <p>Skiveslått</p> <p>Annen type slått på mindre arealer</p>	<p>300 000,- per år</p> <p>Må kostnadsberegnes</p>		

Handlingsplan for biologisk mangfold

Naturkvalitet	Navn tiltakssted/type tiltak	Tilstand	Trusler	Mål	Forslag tiltak kortsiktig	Kostnad (kr)	Forslag tiltak langsiktig	Kostnad (kr)
Naturbeitemark		Naturbeitemark er ikke tresatt beitemark med lang hevd. Naturbeitemarkene har ikke vært utsatt for jordbearbeiding og er lite/ikke gjødslet, og er som slåttengene i tilbakegang på grunn av intensivering av jordbruket. Naturbeitemarkene er svært artsrike og ligner mye på slåtteengene i artssammensetning med unntak av at de mangler arter som er lite beitetolerante. I tillegg er markene viktige både som hekke- og fødesøksområde for ulike fugler. I Stavanger finner vi noen få naturbeitemarker. Tilstanden varierer, og beiting er iverksatt på noen.	Gjødsling, jordbearbeiding, drenering, opphør av beite, fremmede arter	Ta vare på naturbeitemarkene ved å videreutvikle skjøtselstiltak.	Plan, jf. generelle tiltak og "Overordnet plan for skjøtsel" Utvide beiteordninger Vurdere mulighet for annen skjøtsel enn beite der dette er vanskelig å få til	Gjerdeknader ca 200 per løpemeter (sauегjerde).		
Hagemark		Hagemark/havnehager er ugjødslet eller lite gjødslet beitemark med tre- og/eller busksjikt. Hagemarkene deles inn etter dominerende treslag. Beitingen fører til et glissent tresjikt og mye lys slipper ned til feltsjiktet. Vekslingen mellom lys og skygge gjør at det ofte finnes mange arter her. Flere sjeldne arter finnes ofte i denne naturtypen. Naturtypen er også viktig for insekter og fugl. Eks. på hagemark er Hidle.	Gjødsling, jordbearbeiding, drenering, opphør av beite/skjøtsel, fremmede arter	Ta vare på naturbeitemarkene ved å videreutvikle skjøtselstiltak.	Plan, jf. generelle tiltak og "Overordnet plan for skjøtsel" Utvide beiteordninger Vurdere mulighet for annen skjøtsel enn beite der dette er vanskelig å få til	Gjerdeknader ca 200 per løpemeter (sauегjerde).		

Handlingsplan for biologisk mangfold

Naturkvalitet	Navn tiltakssted/type tiltak	Tilstand	Trusler	Mål	Forslag tiltak kortsiktig	Kostnad (kr)	Forslag tiltak langsiktig	Kostnad (kr)
Store gamle trær		Store gamle trær kan være leveområder for sjeldne og rødlistede arter av lav, sopp, mose og insekter. I tillegg er de ofte viktige for flere fuglearter. Gamle, hule eiker er eksempel på viktige trær for biologisk mangfold. Direktoratet for naturforvaltning sier at opptil 1500 arter kan ha sitt leveområde på og i et hult eiketree. Stavanger har flere tusen bytrær, men relativt få store og meget gamle trær. De få som finnes er derfor av særlig stor verdi og må gis best mulig vern. Det finnes tre trær som er vernet som naturminner i byen, og en rekke trær som er regulert til bevaring. Park og vei arbeider med en helhetlig plan for bytrærne i Stavanger.	Hogst på grunn av sikkerhetsrisiko eller endret arealbruk, uheldig miljøpåvirkning på grunn av bynært voksested som for eksempel graving i rotsonen, luftforurensning m.m.	Ta vare på trær fra ulike tidsepoker og skjøt disse på en god måte slik at levealderen blir høyest mulig.	Kartlegging av bytrær i Stavanger - trerregistrering Forvaltnings- og skjøtselplan for bytrær på grunnlag av trerregistreringen – vurdere områder der trær kan bli riktig gamle, dvs. at de kan stå selv om de kan utgjøre en fare for felt Egen skjøtselplan for de gamle parkområdene med spesielt hensyn på trær og foryngelse Skjøtselstiltak Kartlegging av moser, sopp, lav og insekter knyttet til gamle trær Utarbeide kravspesifikasjon for planting av nye trær, samt avsette midler for nyplanting ved fjerning av eksisterende trær	Må kostnadsberegnes 200 000,- Må kostnadsberegnes Må kostnadsberegnes jf. "rødlistede arter" 100 000,- pr år til nyplantinger		
Edelløvskog og rik sumpskog		Rik edelløvskog er skog med varmekjære lauvtrær som ask, alm, eik, hassel, lind, bøk og svartor. Artsrike og frodige skoger. Eks. på edelløvskoger i Stavanger er Gauselskogen, Kvernevikskogen og Vålandsskogen. Rik sumpskog er næringsrike typer av lauvskog og kratt som vokser på sumpjord. Eks. kantsone Mosvatnet.	Utbygging/inngrep, hogst, treslagsskifte, drenering, fremmede arter	Jf. overordnet mål, samt egne mål for Gauselskogen under "verneområder".	Skjøtelsesplaner med påfølgende tiltak. Vurdere utvalgte områder som skal få utvikle seg naturlig til "urskog" Tiltak mot fremmede arter. Vurdere platanlønn i dette arbeidet Kartlegge andre skogtyper med fuktige sig	Jf. "skjøtsel" Må kostnadsberegnes Må kostnadsberegnes		

Handlingsplan for biologisk mangfold

Naturkvalitet	Navn tiltakssted/type tiltak	Tilstand	Trusler	Mål	Forslag tiltak kortsiktig	Kostnad (kr)	Forslag tiltak langsiktig	Kostnad (kr)
Annen skog		Andre skogsarealer med lauv-, bar- eller blandingskog. Eksempler er Sørmarka og Eskelandsskogen. Flere steder i Stavanger er det plantet monokulturelle skoger med for eksempel gran eller buskfuru. Her bør det vurderes treslagsskifte. I Sørmarka foretas det et gradvis treslagsskifte i samarbeid med Sørmarkas venner og Stavanger skoglag.	Hogst, fremmede arter, inngrep, planting av ikke-stedegne arter	Jf. overordnet mål.	Gjennomføre treslagsskifte og revidere skjøtselsplan for Sørmarka. Vurdere treslagsskifte i andre monokulturelle planteskoger i Stavanger Skjøtselsplaner	Må kostnadsberegnes. Jf. "skjøtsel"		

Handlingsplan for biologisk mangfold

Naturkvalitet	Navn tiltakssted/type tiltak	Tilstand	Trusler	Mål	Forslag tiltak kortsiktig	Kostnad (kr)	Forslag tiltak langsiktig	Kostnad (kr)
FERSKVANN Overordnet mål: Vann og kantsoner skal ivaretas og skjøttes for å sikre vannmiljø, vannkvalitet og biologisk mangfold. Det vises videre til Hovedplan for vannforsyning, vannmiljø og avløp, 2011 – 2022.								
Generelle tiltak:					Forvaltningsplan for vannressursene i kommunen som inkluderer alle ferskvannsforekomster og fiskeressurser ihht. vanddirektivet– Blå plan (samarbeid med vann og avløp). Forvaltningsplanen skal inneholde en prioritert tiltaksplan for miljøforbedring i vann og vassdrag (KDP). Informasjonstiltak på stedet	Må kostnadsberegnes Jf. "informasjonstiltak"		
	Store Stokkavatn	Vannet er krisevannforsyningskilde og vannkvaliteten ligger på grensen mellom oligotrof og mesotrof (lite næringsrik). Det er funnet rødlistearter mykt havfruegras i vannet, men utbredelsen av denne er ikke kartlagt. Det finnes flere viktige natur- og viltområder rundt vannet, der Stokken våtmarksområde i sørenden er svært viktig. Flere fuglearter er knyttet til vannet. Funn av fremmede arter som for eksempel parkslirekne i kantsonen ved Leikvoll. Fiskearter som røye og ørret finnes i vannet.	Ferdse, næringstilsig, inngrep i kantsoner, fremmede arter	Bevare god vannkvalitet og ta vare på vannets funksjon for biologisk mangfold. Ta vare på forekomsten av mjukt havfruegras.	Fortsette samarbeid med Stavanger- og Rogaland jeger- og fiskerforening (SRJFF) om fiskekultiveringstiltak i vannet Kartlegge status mykt havfruegras, påfølgende plan for forvaltning Lage plan for vannet med kantsoner med tanke på kombinasjon biologisk mangfold og friluftsliv Vurdere ferdselsrestriksjoner på vannet, særlig med tanke på motorisert ferdsel	Varierer fra år til år 200 000,- Må kostnadsberegnes		

Handlingsplan for biologisk mangfold

Naturkvalitet	Navn tiltakssted/type tiltak	Tilstand	Trusler	Mål	Forslag tiltak kortsiktig	Kostnad (kr)	Forslag tiltak langsiktig	Kostnad (kr)
	Store Stokkavatn forts.				Naturbok Stokkavatnene og Mosvatnet (2011) i samarbeid med Roy Mangersnes, jf. "informasjonstiltak"	Jf. "informasjonstiltak"		
	Litle Stokkavatn	Rik kulturlandskapssjø omgitt av skog og beitemark. Næringsrikt vann med mye flyte- og takrørvegetasjon. Funn av rødlistearten mykt havfruegras, samt flere sjeldne arter i kantsonen. Viktig område for våtmarksfugl. Verdi A. Regulert spesialområde naturvern.	Forstyrrende ferdsel, fremmed fiskeart sørv	Bevare vannet med kantsoner, spesielt de urørte delene. Unngå at takrørskogen gror helt over. Redusere bestanden av sørv.	<p>Skjøtselsplan</p> <p>Mykt havfruegras, jf. tiltak Store Stokkavatn</p> <p>Dersom takrørsonen gror helt over, må det vurderes å lage noen åpne "gater" for å opprettholde en mosaikk. Arbeidet må utføres utenfor hekkesesongen</p> <p>Prosjekt for å kartlegge utbredelsen av den fremmede fiskearten sørv er startet våren 2011 i samarbeid med Stavanger og Rogaland jeger- og fiskerforening. Prosjektet omfatter også oppfisking av så mye sørv som mulig, og kartlegging av om sørven har spredd seg i utløpsbekken og Store Stokkavatn</p> <p>Oppfølgende tiltak av prøvefiske etter sørv</p>	<p>Jf. "skjøtsel"</p> <p>10 000,-</p> <p>Må kostnadsberegnes</p>		

Handlingsplan for biologisk mangfold

Naturkvalitet	Navn tiltakssted/type tiltak	Tilstand	Trusler	Mål	Forslag tiltak kortsiktig	Kostnad (kr)	Forslag tiltak langsiktig	Kostnad (kr)
	Hålandsvatnet	Vannet er eutroft (næringsrikt) på grunn av næringstilførsel fra landbruk og spredt avløp over lengre tid. Forurensningstilførselen er betydelig redusert, og tilstanden i vannet er forbedret. Det har imidlertid de siste årene forekommet kraftige algeoppblomstringer på grunn av naturlig oppvirvling av bunnsedimenter og dermed frigjøring av fosfor. Vannet er et viktig fiskevann med ørret og røye. Store deler av vannet med kantsone er viktig for fugl, og stedvis er det registrert viktige naturtyper, eks. Resnes.	Mulig observasjon av den fremmede fiskearten sørv vinteren 2010	Jf. overordnet mål	Fortsette kultivering av vannet med utsetting av fisk i samarbeid med Hålandsvatnet grunneierlag. Park og vei har hatt kontakt med grunneierlaget våren 2011 om mulig forekomst av fremmed fiskeart. De vil foreta et lite prøvefiske for å få artsbestemt eventuell fremmed art. Fortsette samarbeidet i Jæren vannregion (tidligere Aksjon Jærvassdrag) for å overvåke vannkvaliteten og minske næringstilførselen til vannet (Vann og avløp). Skjøtselsplan	Varierer Medlemskontigent Jæren vannregion, prøvetaking, ev. andre tiltak. Jf. "skjøtsel"		
	Mosvatnet	Rik kulturlandskapssjø med stedvis rik kantsone. Parkanlegg og skog rundt. Vannet er et viktig funksjonsområde for flere nasjonalt sjeldne eller truede plante- og fuglearter. Også svært viktig område for flere flaggermusarter. Uønsket høyt næringsinnhold (nitrogen og fosfor). Vannkvaliteten overvåkes. Sik har kommet tilbake etter rotenonbehandlingen (1987), og er med på å forverre vannkvaliteten. Verdi A.	Ferdsl i sårbare områder, uheldige inngrep, økende sikbestand, (stor rottebestand)	Bevare en svært viktig naturlokalitet i Stavanger ved å verne om de viktigste kantsonene og unngå forstyrrende inngrep. Bedre vannkvaliteten.	Mulighetsstudie for Mosvatnet (påstartet 2010), inkl. vurdering av fugleøy/-er. Det innhentes priser for prosjektering og bygging av kunstige, varige fugleøyer i 2011 Utarbeide reguleringsplan for vannet med vurdering av hensynssoner Utfisking av sik	Plan: 100 000,-, tiltak må kostnadsberegnes Må kostnadsberegnes		

Handlingsplan for biologisk mangfold

Naturkvalitet	Navn tiltakssted/type tiltak	Tilstand	Trusler	Mål	Forslag tiltak kortsiktig	Kostnad (kr)	Forslag tiltak langsiktig	Kostnad (kr)
	Breiavatnet	Vann med tilførsel av vann fra Mosvatnet. Høy utlekking av fosfor fra bunnsedimentene, men vannet har stor selvrensingsevne. Forurenset av søppel. Viktig vann for flere fugler. Flott parklandskap rundt. Mye rotteaktivitet som følge av mating av fugler.	Forsøpling, stor rotteaktivitet truer fugleunger tilknyttet vannet	Vannet skal fremstå som et flott, lite vann i hjertet av byen. Ivareta viktigheten for fugl og forhindre skjemmende forsøpling.	Rottebekjempelse Informasjonstiltak for å unngå overdreven føring av fugler Intensivere søppelhåndtering i vannet Ny fugletavle	Jf. "skadedyr" Ev. skilt kr 10 000,- Avtale Stavanger natur- og idrettservice (NIS) 15 000,-		
	Andre mindre vann/dammer: Vannassen, Hindalsdammen, Hindal gård	Vannkvaliteten i vannene varierer, og gjengroing kan være et problem. Forekomst av ål i vannene bør sjekkes og faktaark i naturbase rettes for Hindalsdammen. Flere fuglearter er knyttet til vannene.	Gjengroing, inngrep (eks. Hindal gård), lekkasje (hærverk Hindalsdammen)	Sikre stabil vannstand og unngå inngrep som kan medføre forringelse av vannene.	Kartlegge forekomst av ål Undersøke om det finnes liten salamander i Hindalsdammen og dammen ved Hindal gård (lite trolig hvis det finnes ål her)	Jf. "rødlistede arter" 15 000,-		
<p>SALAMANDERDAMMER, FISKETOMME DAMMER OG TJERN</p> <p><u>Overordnet mål:</u> Ta vare på fisketomme dammer, spesielt der det forekommer rødlistede arter som liten salamander</p> <p><u>Generelle retningslinjer:</u> Unngå inngrep i dammer, inkludert kantsonen, som kan føre til forringelse av kvaliteten for biologisk mangfold</p>								
Generelle tiltak:					Skjøtselsplaner for hver enkelt dam, inkl. naturinventering. Registrere dammer i Sørmarka og utarbeide skjøtselsplaner for disse, jf. punkt over. Informasjonstiltak (på stedet informasjon om liten salamander, informasjon til private om ivaretagelse av salamanderdammer på privat grunn)	Ca 25 000,- per dam Jf. punkt over. Ca kr 10 000 per dam		

Handlingsplan for biologisk mangfold

Naturkvalitet	Navn tiltakssted/type tiltak	Tilstand	Trusler	Mål	Forslag tiltak kortsiktig	Kostnad (kr)	Forslag tiltak langsiktig	Kostnad (kr)
Salamanderbiotop	Bergåstjern, Hillevåg Kommunal eie	Vannstanden sank sommeren 2010. Usikkert om dette skyldes tørke eller sprengningsarbeider ved Bergåstjern sykehjem. Noe gjengroing. Stabil forekomst av liten salamander. Dammen er ikke registrert i Natur 2000/naturbase.	Uttørking, forsøpling, gjengroing, yngelrøving, utsetting av fisk	Sikre stabil vannstand og forekomst av liten salamander. Unngå gjengroing. Sikre overvintringsplasser for salamander på landarealer.	Få klarhet i om reduksjon i vannstand skyldes sprengningsarbeider i nærheten av dammen eller tørkeperiode. Ved eventuell påvisning av at lekkasje skyldes sprengningsarbeider, må bunnen tettes. Tjernet observeres gjennom 2011 Påfylling av vann i tørkeperioder Registrering av overvintringsteder på landarealer, ev. skape nye Søppelhåndtering i dam spesifiseres i anleggskort Registrere dammen i Natur 2000 (inkl. naturinventering)	Ev tiltak må kostnadsberegnes Varierer Ca 15 000,- (avhengig av behov) Avtale med Stavanger natur- og idrettservice (NIS) Ca 10 000,-	Opprensning for å hindre gjengroing hvert 10. år	Ca 75 000 per gang
Salamanderbiotop	Hinnaberget, Sørmarka Kommunal eie	Stabil forekomst av liten salamander. Grunn dam med noe varierende vannstand. Renskes med jevne mellomrom for å hindre gjengroing. Sist i 2006/2007. Verdi A.	Gjengroing, forsøpling, uttørking, yngelrøving	Ivareta salamanderdam med åpent vannspeil.	Søppelhåndtering i dam spesifiseres i anleggskort (park og vei)	Avtale med Stavanger natur- og idrettservice (NIS)	Opprensning for å hindre gjengroing hvert 10. år	Ca 75 000 per gang

Handlingsplan for biologisk mangfold

Naturkvalitet	Navn tiltakssted/type tiltak	Tilstand	Trusler	Mål	Forslag tiltak kortsiktig	Kostnad (kr)	Forslag tiltak langsiktig	Kostnad (kr)
Salamanderbiotop	Botanisk hage, dam 1 og 2 Kommunal eie	Dammer utsatt for uttørking på grunn av sprengningsarbeid i forbindelse med nærliggende vannledning. Restaurering utført i flere omganger. Ferdigstilling av bunntetting i dam 1 gjenstår. Sikker salamanderforekomst i 2010. Verdi B.	Uttørking, gjengroing, forsøpling, yngelrøving, utsetting av fisk	Sikre stabilt vannspeil i dammene for å ivareta liten salamander.	Ferdigstille bunntetting dam 1 (høst 2010)	75 000,-	Opprensning for å hindre gjengroing hvert 10. år	Ca 75 000 per gang
Salamanderbiotop	Litle Vannassen (vest for Vannassen) Kommunal eie	Grunt tjern med rik vannvegetasjon. Kan tørke ut ved lite nedbør. Tidligere registreringer av liten salamander, men gjengroing gjør status for denne arten usikker i dag. Rensking av halvparten av dammen ble utført i 2007. Ulovlig utsetting av skilpadde her i 2009. Disse ble fjernet. Dam mangler i anleggskort. Verdi B.	Gjengroing, uttørking, forsøpling, yngelrøving, utsetting av fremmede arter, utsetting av fisk	Sikre stabilt vannspeil i tjernet for å ta vare på/legge til rette for liten salamander.	Kartlegge status liten salamander (inkl. naturinventering) Dam må legges inn i anleggskort (park og vei). Sjøpelhåndtering i dam spesifiseres	Ca 10 000,- Avtale med Stavanger natur- og idrettservice (NIS)	Opprensning etappe 2 Opprensning for å hindre gjengroing hvert 10. år	75 000,- Ca 75 000 per gang
Salamanderbiotop	Tastavarden Privat eie	Gammel vanningsdam. Sterkt truet av gjengroing og uttørking på grunn av senket vannstand. Forsøplet og gått tørr sommeren 2010. Verdi B.	Gjengroing, uttørking, forsøpling, yngelrøving	Sikre stabilt vannspeil i dammen for å ta vare på/legge til rette for liten salamander.	Kartlegge status liten salamander Inngå dialog med grunneier om opprensning og skjøtsel	5 000,- 75 000,-	Opprensning for å hindre gjengroing hvert 10. år	Ca 75 000 per gang

Handlingsplan for biologisk mangfold

Naturkvalitet	Navn tiltakssted/type tiltak	Tilstand	Trusler	Mål	Forslag tiltak kortsiktig	Kostnad (kr)	Forslag tiltak langsiktig	Kostnad (kr)
Salamanderbiotop	Vølstadveien 87 Kommunal eie	Gammel gårdsdam som er levested for blant annet liten salamander og mye øyestikkere. Delvis opprensket i 2001 og 2006 på grunn av gjengroing. Ved opprensning i 2006 kom det inn nye planter som senere har ført til ny gjengroing av dammen. Dette må overvåkes. Bjørketrær tett inntil dammen må fjernes for å hindre uttørring og skygge. Stabil populasjon av liten salamander. Området er båndlagt i kommuneplan etter lov om kulturminne. Verdi B.	Gjengroing, uttørring, forsøpling, yngelrøving	Sikre stabilt vannspeil i dammen for å ivareta liten salamander.	Overvåke gjengroing med innført art, ev. opprensning Dam må legges inn i anleggskort (park og vei). Sjøppelhåndtering i dam spesifiseres Fjerne trær tett inntil dammen. Park og vei har avtale med nabo som utfører noe hogst	Ev. 75 000,- Avtale med Stavanger natur- og idrettservice (NIS) Må kostnadsberegnes, ev. inngår i avtale med NIS.	Opprenskning for å hindre gjengroing hvert 10. år	Ca 75 000 per gang
Salamanderbiotop	Madlatua (bak skytevollen) Privat eie	Liten dam med viktige økologiske funksjoner. Stor insektsproduksjon og drikkevannskilde for flere arter. Funn av liten salamander i 2007. Verdi B.	Skygge fra omkringliggende trær, gjengroing Må tas hensyn til ved ev. omlegging av skytebane.	Sikre stabilt vannspeil i dammen for å ivareta liten salamander.	Inngå dialog med grunneiere for skjøtsel av dammen. Første tiltak: fjerne tilgrensende trær	Må kostnadsberegnes	Opprenskning for å hindre gjengroing hvert 10. år	Ca 75 000 per gang
Salamanderbiotop	Lierdal Privat/kommunal eie	Dam som er gjengroingstruet. Ca halvparten i kommunal eie og halvparten privat. Det foreligger eldre registrering av liten salamander i dammen. Verdi B.	Gjengroing, uttørring	Sikre stabilt vannspeil i dammen for å ivareta liten salamander.	Fortsette dialog med grunneier om restaurering. Restaurere kommunal del vinter 2011 Kartlegge status liten salamander Dam må spesifiseres i anleggskort (park og vei)	Ca 75 000,- 5 000,-	Opprenskning for å hindre gjengroing hvert 10. år	Ca 75 000 per gang
Salamanderbiotop	Vardeneset Kommunal eie	2 små dammer. Forekomst av liten salamander usikker. Verdi B.	Gjengroing, forsøpling, uttørring, yngelrøving	Sikre stabilt vannspeil i dammen for å ivareta liten salamander.	Fjerne søppel Kartlegge status liten salamander Dam må spesifiseres i anleggskort	Ca 10 000,- 5 000,-	Opprenskning for å hindre gjengroing hvert 10. år	Ca 75 000 per gang

Handlingsplan for biologisk mangfold

Naturkvalitet	Navn tiltakssted/type tiltak	Tilstand	Trusler	Mål	Forslag tiltak kortsiktig	Kostnad (kr)	Forslag tiltak langsiktig	Kostnad (kr)
Fisketomt tjern	Torvmyrå, Vassøy Kommunal eie	Tjern som er gjengroingstruet. Verdi B.	Gjengroing	Sikre stabilt vannspeil i tjernet	Opprensning del 1 – planlagt 2010. Ble utsatt pga kald vinter og islagt tjern Naturinventering bestilt sommer 2011. Tiltak planlagt utført høst 2011. Vanskelig å komme inn til tjernet med maskiner over kommunal grunn. Må kanskje inngå dialog med private	250 000,-		
Fisketom dam	Lindøy Kommunal eie	Gårdsdam på Lindøy. Vannliljer dekker nesten hele vannspeilet sommerstid. Verdi B.	Gjengroing, utsetting av fisk	Sikre stabilt vannspeil i dammen.	Vurdere opprensning eller la dammen være som den er			
Fisketom dam	Klampen, Hundvåg Kommunal eie	Gjengroingstruet dam på Hundvåg Ikke registrert i Natur 2000/naturbase.	Gjengroing, forsøpling	Sikre stabilt vannspeil i dammen.	Opprensning planlagt høsten 2010. <i>Opprensning ble utført høsten 2010.</i>	75 000,- 77 500,-	Opprensning for å hindre gjengroing hvert 10. år	Ca 75 000 per gang
Fisketom dam	Kudammen, Sørmarka Kommunal eie	Dammen ble restaurert i 2006	Sørmarkas venner har meldt inn at dammen brukes som hundebading og at dette forringer overlevelsesmulighe ten for amfibieyngel. I tillegg er ny gjengroing og forsøpling aktuelle trusler	Sikre stabilt vannspeil i dammen og økt overlevelse for amfibieyngel.	Vurdere hvilken trussel badende hunder har for overlevelsesmuligheten for amfibieyngel. Vurdere eventuell inngjerding for å hindre badende hunder. Dette må vurderes i forhold til om andre viltlevende dyr, som for eksempel rådyr, benytter dammen som vannkilde		Opprensning for å hindre gjengroing hvert 10. år	Ca 75 000 per gang

Handlingsplan for biologisk mangfold

Naturkvalitet	Navn tiltakssted/type tiltak	Tilstand	Trusler	Mål	Forslag tiltak kortsiktig	Kostnad (kr)	Forslag tiltak langsiktig	Kostnad (kr)
VÅTMARK/MYR Overordnet mål: Bevare de få myrrestene og våtmarksområdene som er igjen i Stavanger								
Generelt tiltak					Kartlegge status for myrene og våtmarkene. Generelt er flere av disse truet av gjengroing. Resultatet av kartleggingen skal gi grunnlag for å vurdere å gjenskape/etablere myr på Forus og Grannes	Må kostnadsberegnes.		
Våtmark/myr	Gimle ved utløp Store Stokkavatn, Madlaforen, Høye, Stokken våtmarksområde, Svartholsmyra, Vålandsskogen – sump, Valabergmyra, Vassøy – søndre myr, Torvmyrå – Vassøy, Krossberg - våtmarksområde	Tilstanden i våtmarker/myr i Stavanger er ulik, men de fleste er truet av gjengroing. Våtmark er en naturtype som er i tilbakegang. Et svært viktig område er Stokken våtmarksområde som ligger ved utløpet av Store Stokkavatn ved Møllebekken.	Gjengroing, intensivert landbruk (økt næringstilgang, drenering, utfylling, oppdyrking), utbygging og økt fragmentering av landskapet.	Ta vare på viktige restarealer	Bedre registreringer og kartlegge status for eldre funn. På bakgrunn av dette vurdere muligheter for restaurering/skjøtsel Informasjon til grunneiere	Må kostnadsberegnes	Regulering på bakgrunn av nye registreringer	

Handlingsplan for biologisk mangfold

Naturkvalitet	Navn tiltakssted/type tiltak	Tilstand	Trusler	Mål	Forslag tiltak kortsiktig	Kostnad (kr)	Forslag tiltak langsiktig	Kostnad (kr)
<p>RENSEPARTER</p> <p><u>Overordnet mål:</u> Skjømte rensepartene slik at rensesparten blir optimal.</p> <p><u>Overordnet retningslinje:</u> Ved etablering av renseparter skal det kun benyttes stedeegne arter. Ved funn av svartelistede arter skal disse fjernes fra eksisterende dammer. Det vises ellers til Hovedplan for vannforsyning, vannmiljø og avløp, 2011 – 2022.</p>								
Rensepart	7 kommunale renseparter (5 ved Stokkavatnene, 1 ved Mosvatnet og 1 ved Skeiehagen).	Vann og avløp drifter rensepartene og har egen vedlikeholdsmanual. Artssammensetning i dammene bør kartlegges for å hindre uønsket spredning av introduserte/fremmede arter		Jf. overordnet mål.	Inngå samarbeid med vann og avløp, som drifter rensepartene, om kartlegging av arter i partene Fjerne fremmede arter eller introduserte arter som for eksempel engelsk karse ved Litle Stokkavatn Måle rensesparten av dammene (samarbeid vann og avløp) Skjømte for å sikre lystilgang (vann og avløp)	Ca 10 000,- per dam Må kostnadsberegnes, avhengig av omfang		
	2 private ved Hålandsvatnet (en på Stavangersiden)	Funn av svartelistedearten kjempespringfrø i renseparten ved Resnes sommeren 2010			Kartlegge arter i rensepartene Inngå samarbeid med grunneier om fjerning av kjempespringfrø ved Resnes 2011 Inngå samarbeid med grunneiere om skjømte av rensepartene	Ca 15 000,-		

Handlingsplan for biologisk mangfold

Naturkvalitet	Navn tiltakssted/type tiltak	Tilstand	Trusler	Mål	Forslag tiltak kortsiktig	Kostnad (kr)	Forslag tiltak langsiktig	Kostnad (kr)
BEKKER OG KANTSONER LANGS BEKKER Overordnet mål: Ivareta bekker med naturlig kantsone, bedre forhold for fisk								
Generelle tiltak:					Kartlegge bekker som er lagt i rør for å vurdere muligheten for gjenåpning av disse.	Må kostnadsberegnes		
					Kartlegge status for åpne bekker	Må kostnadsberegnes		
					Utløpsbekk fra Hålandsvatnet har Randaberg kommune ansvar for. De har planer om restaurering av denne bekken i 2011.			
Bekker	Møllebekken (Madlaforen) fra Stokkavatnet til Hafrsfjord	Bekk med viktig landskapsøkologisk funksjon. Bekken har på oversiden av Revheimsveien tilnærmet intakt kantsone av frodig sumpskog. Ved og nedenfor Revheimsveien er bekken mer preget av inngrep der store deler av kantsonen er steinsatt. Møllebekken har egen sjørrretstamme. Det er tidligere gjennomført kultiveringstiltak for å bedre gyteforholdene i bekken. Blant annet arbeider ved Revheimsveien har ført til tilslamming av dette, og det er nødvendig med supplerende tiltak. Verdi B. Foreslått som hensynssone kommuneplan.	Avrenning, forsøpling, hogst av kantsone	Bevare bekkeløpet med naturlig kantsone, bedre gyteforholdene for sjørrret. Unngå inngrep som kan forringe verdien til bekken.	Skjøtselsplan, inkl. plan for gyteforbedrende tiltak Gyteforbedrende tiltak (opprenskning, gytesubstrat, steiner/terskler og lignende) Hensynssone/regulering	50 000,- (vil variere ved ev. innkjøp av konsulenttjenester) Må kostnadsberegnes		

Handlingsplan for biologisk mangfold

Naturkvalitet	Navn tiltakssted/type tiltak	Tilstand	Trusler	Mål	Forslag tiltak kortsiktig	Kostnad (kr)	Forslag tiltak langsiktig	Kostnad (kr)
Bekker	Revheimskanalen	Bekk med utløp i Hafrsfjord. Lagt i rør. Tidligere fungerte bekk som gytebekk.	Rørlegging	Gjenåpne bekk og få tilbake gytefisk.			Plan for gjenåpning av bekk med påfølgende tiltak	Må kostnadsberegnes (kostbart)
Bekker	Møllebekken	Liten, åpen bekk mellom Litle- og Store Stokkavatn. Bekken er lagt om og har begrenset funksjon som gytebekk for ørret i dag.	Nedfall fra skogen rundt kan hindre fisk i å gå opp bekk, forsøpling	Sikre at bekk har en tilstand slik at fisk kan gå opp.	Bekken bør ryddes for kvist, blader og søppel hver høst Vurdere omlegging av bekkeløpet?	Legges inn i anleggskort Ev. omlegging må kostnadsberegnes		
<p>MARINE OMRÅDER OG STRANDSONE</p> <p><u>Overordnet mål:</u> Ivareta strandsonen og viktige marine forekomster på en slik måte av eksisterende kvaliteter sikres. Unngå inngrep i naturlig strandsonen. Hestnes/Revheimsvågen, Langøy – Sandøyarkipelet, Rossnesvika, strand ved Håhammarbrautene/Madlatua og viktige hekkeholmer omtales under naturvern.</p>								
Marine forekomster		Marint biologisk mangfold er ikke kartlagt i Stavanger, og kjennskapen til viktige marine forekomster er derfor sparsom.	Fysiske endringer av leveområder, introduksjon av fremmede arter, klimaendringer, overhøsting, forurensning	Kartlegge marint biologisk mangfold for å få kunnskap og gi grunnlag for videre planlegging og forvaltning av de marine områdene. Ivareta marine verdier.	Kartlegge marint biologisk mangfold i Stavanger	Tilbud på total kartlegging i 2010: kr 1 310 000,-	Plan for viktige marine forekomster	Må kostnadsberegnes
Bløtbunnsområde i strandsonen	Boganesvågen	Stort sammenhengende gruntvannsområde med mudderbunn mellom Boganes og Gauselholmen. Flere inngrep i strandsonen, men det er likevel registrert rike botaniske verdier og flere sjeldne arter i strandsonen. Hele området er viktig hekke-, raste-, beite- og hvileområde for flere typer vannfugl. Området er spesielt viktig vinterstid. Verdi A.	Større inngrep i strandsonen og spesielt utover vannflaten	Ta vare på et område som er særlig viktig for fugl Unngå inngrep utover vannflaten	Ta hensyn til naturverdiene ved en eventuell bygging av turvei Ta kontakt med grunneiere for å igangsette skjøtsel på hekkeholmer Regulere vannflaten og deler av strandsonen til spesialområde naturvern Vurdere anlegging av lave kunstige holmer i Gauselvågen. Dette må sjekkes med grunneiere, regulering m.m.			Må kostnadsberegnes Må kostnadsberegnes

Handlingsplan for biologisk mangfold

Naturkvalitet	Navn tiltakssted/type tiltak	Tilstand	Trusler	Mål	Forslag tiltak kortsiktig	Kostnad (kr)	Forslag tiltak langsiktig	Kostnad (kr)
Sterke tidevannsstrømmer	Hafrsfjord bru	Under Hafrsfjord bru, ved det trange utløpet av Hafrsfjord, ligger et område med sterk tidevannsstrøm. Dette er en sjelden naturtype i regionen på grunn av liten tidevannsforskjell. Marin flora ikke kartlagt, men det forventes rik taeskog her. Viktig område for fugl og god fiskeplass. Verdi B.	Forurensning fra industri, inngrep som endrer strømforholdene	Ivareta en sjelden naturtype i regionen Unngå inngrep som kan føre til endringer i strømforhold.	Ved opparbeidelse av friområdet på land (nå industri) må det tas hensyn til det rike fuglelivet. Det må også tas hensyn til eventuell forurensning fra tidligere industri her	Må kostnadsberegnes		
Strandeng	Kalvøy-vågen	Strandeng som grenser mot langgrunn bukt med mudderbunn. Ligger i et relativt forstyrret område, og engen blir presset mot dyrket mark. Likevel består vegetasjonen av flere kommunalt sjeldne arter og er del av en gradient utover i mudderbukten. Strandeng er en uvanlig vegetasjonstype i kommunen, de få resterende områdene bør ivaretas. For å bevare strandengen må man unngå gjødsling ned mot strandlinjen. Viktig for fugl. Verdi B.	Inngrep, utvidelse av landbruksareal, gjødsling	Ta vare på en viktig strandengforekomst.	Vurdere området som hensynssone i kommuneplanen, og eventuelt regulering Dialog med grunneier			
Sand- og grusstrand	Korpsdalen strand (ved Revheimsvågen)	Smal stripe med delvis intakt grus-/steinstrand. En del naturlig strandvegetasjon, men særlig i nord er det gjort en del inngrep (fylling i sjø). Må sees i sammenheng med resten av Revheimsvågen. Viktig for fugl. Verdi C.	Inngrep i strandsonen, økt ferdsel i strandsonen nær sjøen	Jf. overordnet mål. Unngå flere tiltak i strandsonen nær sjøen.				

Handlingsplan for biologisk mangfold

Naturkvalitet	Navn tiltakssted/type tiltak	Tilstand	Trusler	Mål	Forslag tiltak kortsiktig	Kostnad (kr)	Forslag tiltak langsiktig	Kostnad (kr)
Gruntvannsområde med undervannseng	Vaulen sjøområde	Gruntvannsområde med undervannseng som er viktig for fugl hele året. På undervannsengen dominerer ålegras, spesielt i områdets nordre del. Ålegrasenger representerer ofte viktige yngleområder for fisk og sjølevende dyr. I tillegg finnes det artsrike strandberg i området. Sjøfuglkoloni på Tarlebøholmen. Verdi B.	Inngrep, økt ferdsel, sandpåfylling på strand(?)	Jf. overordnet mål. Unngå inngrep som kan føre til forringelse av naturkvalitetene.	Kartlegge utbredelse av ålegraseng og vurdere om ev. sandpåfylling på badestrand kan føre til skade Vurdere forstyrrelseseffekt ved ev. videreutvikling av badeplassen	Inkl. i punkt om marin kartlegging		
<p>RØDLISTEDE ARTER</p> <p><u>Overordnet mål:</u> Det skal, både gjennom skjøtsel og vern, legges til rette for at rødlisteartenes leveområder tas vare på. Lokalitetene for mykt havfruegras skal sikres og forholdene skal tilrettelegges for en levedyktig bestand (KDP).</p>								
	Rødlistede arter	I Stavanger finnes det blant annet 5 arter pattedyr, 45 fuglearter, 1 amfibiart og 14 karplanter som er rødlistede etter norsk rødliste (2006), jf. vedlegg 1. Oversikten er ikke fullstendig og det er behov for en supplerende kartlegging av rødlistede arter i kommunen. Dette vil være et tidkrevende og kostbart prosjekt da det kreves spesialkompetanse til å artsbestemme flere av artene. Oversikten over rødlistearter må oppdateres i henhold til norsk rødliste 2010.	Jf. beskrivelser under	Skaffe en bedre oversikt over rødlistede arter i kommunen for å ivareta artene og deres leveområder.	Gjennomgang av eksisterende registreringer, samt supplerende kartlegging Oppdatere eksisterende registreringer i henhold til norsk rødliste 2010 i løpet av høsten 2011 Utarbeide diverse planer for ivaretagelse av forskjellige rødlistede arter, jf. beskrivelser under	550 000,- (må kostnadsberegnes), jf. "kartlegging"		

Handlingsplan for biologisk mangfold

Naturkvalitet	Navn tiltakssted/type tiltak	Tilstand	Trusler	Mål	Forslag tiltak kortsiktig	Kostnad (kr)	Forslag tiltak langsiktig	Kostnad (kr)
Rødlistet art	Mykt havfruegras	Mykt havfruegras er Stavangers kommuneart tildelt av miljøvernminister Erik Solheim (2008). Dette er en svært sjelden plante i Norge og finnes i Stavanger i Litle- og Store Stokkavatn.	Gjødsling, inngrep, endret arealbruk, fremmede arter	Stavanger skal ta vare på mykt havfruegras og forholdene skal legges til rette for en levedyktig bestand.	Kartlegge forekomst av mykt havfruegras Plan for forvaltning og skjøtsel	Registreringer + plan: ca. 200 000,-, jf. "ferskvann"		
Rødlistede arter	Moser, sopp og lav	Registreringene er svært mangelfulle, men det er registrert noen rødlistede arter knyttet til gamle trær	Felling av gamle trær, fjerning av dødt trevirke i skog med lang kontinuitet, inngrep	Jf. overordnet mål.	Kartlegging, jf. tiltak rødlistede arter Velge ut områder der gamle trær kan stå til "nedfalls"	Jf. "rødlistede arter"		
Rødlistede arter	Karplanter	Registreringene er bedre enn for moser, lav og sopp, men det trengs supplerende registreringer. Park og vei ser for eksempel ved nye registreringer gjort for Resnes i 2010 at arter som solblom og jærsiv har gått ut som følge av gjengroing på enkelte arealer og overbeiting på andre, mens andre rødlistede arter er funnet.	Gjengroing, gjødsling, endret arealbruk/inngrep	Jf. overordnet mål.	Supplerende registreringer og skjøtelsplaner Skjøtselstiltak	Jf. "rødlistede arter" Må kostnadsberegnes		

Handlingsplan for biologisk mangfold

Naturkvalitet	Navn tiltakssted/type tiltak	Tilstand	Trusler	Mål	Forslag tiltak kortsiktig	Kostnad (kr)	Forslag tiltak langsiktig	Kostnad (kr)
Rødlistede arter	Flaggermus	I 2007 ble det gjennomført kartlegging av flaggermus. Det er foretatt noen oppfølgende registreringer. 6 flaggermusarter er rødlistet, og flere av disse er funnet i Stavanger. Mosvatnet og områder ved Store- og Litle Stokkavatn er svært verdifulle lokaliteter for flaggermus. Mosvatnet er et av de mest spennende flaggermuslokalitetene som er kjent i Norge. De første verifiserte registreringene av tusseflaggermus i Norge ble gjort i Bokkaskogen i 2007. Nåværende registreringer er ikke lagt inn i natur 2000/gisline eller naturbase.	Ødeleggelse av funksjonsområder (områder med kombinasjon av næringsrikt ferskvann, frodig kantvegetasjon og store/gamle løvtrær i nærheten), datamangel	Sikre å ta vare på de svært viktige områdene for flaggermus. Vurdere disse som hensynssoner i kommuneplanen.	Legge inn eksisterende data i natur 2000/gisline/naturbase Lage "hjerteart" prosjekt (dette går ut på å skape en "hjerteart" for innbyggerne i Stavanger kommune). En art som kan oppleves av alle og som kan gi lærdom, naturopplevelser og skape engasjement hos allmennheten. Vi ønsker fokus på flaggermus som en slik art. Den er godt egnet for å forklare viktigheten av biologisk mangfold. Mulige tilnærminger er brosjyrer, nettside, bygge flaggermuskasser, flaggermusnatt med detektor m.m.). Naturlig formidler i prosjektet er SFS Hensynssoner eller andre retningslinjer som sikrer de svært viktige flaggermuslokalitetene	250 000,-		

Handlingsplan for biologisk mangfold

Naturkvalitet	Navn tiltakssted/type tiltak	Tilstand	Trusler	Mål	Forslag tiltak kortsiktig	Kostnad (kr)	Forslag tiltak langsiktig	Kostnad (kr)
Rødlistede arter	Europeisk ål	Ålen er en art som vokser opp i ferskvann og forplanter seg i saltvann (Sargassohavet). Det er observert ål i Store Stokkavatn, Litle Stokkavatn, Hålandsvatnet, Møllebekken (Store Stokkavatn), grensebekken (Hålandsvatnet), Hindalsdammen og tidligere også i Vannassen og Mosvatnet. Ål ble rødlistet i Norge i 2006 i kategorien "kritisk truet". Bestandssituasjonen for arten er svært kritisk i hele utbredelsesområdet. Siden 1.juli 2009 gjelder den nye innlandsfiskeforskriften som gir totalforbud mot fiske etter ål i alle norske vassdrag, samt at det ble innført forbud mot fritidsfiske av ål i sjøen.	Inngrep i strandsone/ ferskvann, lukking eller tørrlegging av bekker, overfiske, introduksjon av fremmede arter, gjødsling/utslipp av næringsalter og næringsstoffer til vann	Jf. overordnet mål.	<p>Informasjon på kommunens nettside om totalforbud mot fiske av ål</p> <p>Revidere fiskebrosjyre for Stavanger fra 2003 som sier at det er tillatt med ålefiske</p> <p>Registreringer i kommunens vassdrag</p> <p>Gjenåpne bekker</p> <p>Hindre inngrep i strandsonen</p> <p>Samarbeid fylkesmannen/fylkeskommunen</p>	<p>Ca 70 000,-</p> <p>Jf. "rødlistede arter"</p> <p>Må kostnadsberegnes</p>		
Rødlistede arter	Liten salamander	Jf. salamanderdammer for status, mål og tiltak.						

Handlingsplan for biologisk mangfold

Naturkvalitet	Navn tiltakssted/type tiltak	Tilstand	Trusler	Mål	Forslag tiltak kortsiktig	Kostnad (kr)	Forslag tiltak langsiktig	Kostnad (kr)
Rødlistede arter	Fugl	I kommunens viltkartlegging (2006) er det registrert 45 rødlistede fuglearter. Oversikten er ufullstendig. Flere av de rødlistede fugleartene er knyttet til kommunens vann-/sjøarealer og kulturlandskap.	Gjengroing av hekkeholmer, tidlig jordbearbeiding og slått i kulturlandskapet, endret arealbruk, ferdsel m.m.	Jf. overordnet mål ivareta ulike områder (åpne, vegetasjonsrike, flersjiktete, gamle trær) for å oppfylle ulike arters krav til leve- og hekkeområde.	<p>Kartlegging av status rødlistede fuglearter. Det skal utarbeides og kartfestes en nøyaktig oversikt over hekkeforekomstene av rødlistede fugler i Stavanger. Dette vil danne grunnlag for videre forvaltningsplaner og eventuelt opprettelse av hensynssoner. I første omgang er det inngått et samarbeid med Naturvernforbundet om kartlegging av vipe på kommunale arealer. Norsk ornitologisk forening inviteres som samarbeidspartner i arbeidet med kartlegging av hekkeforekomster for rødlistede fuglearter</p> <p>Fuglevennlig skjøtsel av kommunale områder, dvs. presisere i retningslinjer for skjøtsel at det ikke skal forekomme tidlig slått eller jordbearbeiding for å ta vare på arter som vipe, åkerrikse m.m. <i>Dette ble gjort i skjøtselsavtaler for 2011.</i></p> <p>Vegetasjonsrydding på hekkeholmer <i>Dette ble utført 2011. rydding må gjentas med få års mellomrom.</i></p> <p>Plan for Mosvatnet, inkludert fugleøy</p>	<p>Jf. "rødlistede arter"</p> <p>Ca 80 000,- per år (avhengig av hvem som er utfører)</p> <p>Jf. "ferskvann"</p>		

Handlingsplan for biologisk mangfold

Naturkvalitet	Navn tiltakssted/type tiltak	Tilstand	Trusler	Mål	Forslag tiltak kortsiktig	Kostnad (kr)	Forslag tiltak langsiktig	Kostnad (kr)
	Rådyr forts.	forhøster/slåmaskin. Anslagsvis kan dette dreie seg om 20 – 30 individer årlig.						
Andre arter	Større hjortedyr, elg og hjort	<p>Hjort har etablert seg i våre nabokommuner og streifyr er observert i Stavanger. Hjort er et større dyr en rådyr, og utgjør en større risiko for skade på materiell og person ved trafikkpåkørsler. Det må vurderes å lage ny forskrift som åpner for jakt på hjort i kommunen.</p> <p>Fra tid til annen forviller det seg elg inn i Stavanger. Det finnes ingen arealer i kommunen som kan tilsi at det er forsvarlig å la elg etablere/oppholde seg, og dyr som kommer inn bør avlives av trafiksikkerhetsmessige årsaker.</p>	Elg og hjort utgjør en betydelig trafikk-sikkerhetsrisiko i kommunen, arealene i kommunen er ikke egnet til større hjortedyr	Det skal ikke etableres faste bestander av hjort og elg i kommunen, dette av sikkerhetsmessige grunner, samt av hensyn til dyrevelferden da store hjortedyr ikke vil finne nødvendige arealer i kommunen til nødvendige funksjons- og leveområder.	<p>Dialog med fylkesmannen/ fylkeskommunen om ny jaktforskrift for hjort (og elg)</p> <p>Nær kontakt med jegere for registrering av eventuelle etableringer av hjort</p>			

Handlingsplan for biologisk mangfold

Naturkvalitet	Navn tiltakssted/type tiltak	Tilstand	Trusler	Mål	Forslag tiltak kortsiktig	Kostnad (kr)	Forslag tiltak langsiktig	Kostnad (kr)
Andre arter	Fugler	Stavanger har kvaliteter som leve-, raste- og yngleområde for flere fuglearter. I kommunens viltkartlegging (2006) er det registrert i underkant av 150 ulike fuglearter. Oversikten er ikke fullstendig, og det reelle tallet er nok høyere. Flertallet av sjøfugleartene har hatt en tilbakegang de siste årene. Hovedårsaken til dette er svikt i næringsgrunnlaget, men også tap av hekkeplasser. Stavanger har regionens tetteste bestand av hekkende fiskemåker, og har dermed et spesielt ansvar for å ta vare på denne arten. Eksempler på tiltak som er igangsatt: Vegetasjonsrydding på Litle Marøy, på fugleøy i Mosvatnet og på flere hekkehøler.	Jf. rødlistearter - fugl	Sikre mangfold av fugl gjennom riktig skjøtsel og ivaretagelse av leveområder.	<p>Oppdatere registreringer, inkludert registreringer utenfor havnesiloene i sentrum og utenfor siloene i Hillevåg/Skretting der Norsk ornitologisk forening har observert opp til 1000 ærfugler og flere hundre kvinender og toppender som pendler mellom disse stedene vinterstid</p> <p>Lage en plan for skjøtsel, vedlikehold og eventuelt biotopforbedrende tiltak for hekkeområder for sjøfugl. Ta ansvar for hekkende sjøfugl i industri- og næringsområder i Stavanger. Utvikle informasjon om hvordan ta vare på takhekkende fugl</p> <p>Plan Mosvatnet</p> <p>Retningslinjer for fuglevennlig skjøtsel av kommunale arealer <i>Lagt inn i skjøtselsavtaler for 2011.</i></p> <p>Rydding av viktige hekkehøler for sjøfugl <i>Rydding utført vinteren 2010/11. Må gjentas med jevne mellomrom.</i></p>	<p>Jf. "kartlegging av biologisk mangfold"</p> <p>Plan ca 75 000,-.</p> <p>Jf. "ferskvann"</p> <p>Tiltak jf. "rødlistede arter". Tiltak på andre høler må kostnadsberegnes.</p>		

Handlingsplan for biologisk mangfold

Naturkvalitet	Navn tiltakssted/type tiltak	Tilstand	Trusler	Mål	Forslag tiltak kortsiktig	Kostnad (kr)	Forslag tiltak langsiktig	Kostnad (kr)
	Fugler forts.				<p>Vurdere anleggelse av kunstige holmer i Gauselvågen. Skjøtselsavtale for eksisterende holmer prioriteres foran et slikt prosjekt, jf. "marine områder og strandsone"</p> <p>Ferdselsforbud på viktige hekkeholmer, jf. "verneområder" <i>Ferdselsforbud vedtatt våren 2011, sendes fylkesmannen for stedfestelse.</i></p> <p>Unngå anleggsarbeid i hekkeperioden ved viktige hekkelokaliteter</p> <p>Hensynssoner, jf. "verneområder".</p>	Må kostnadsberegnes		

Handlingsplan for biologisk mangfold

Naturkvalitet	Navn tiltakssted/type tiltak	Tilstand	Trusler	Mål	Forslag tiltak kortsiktig	Kostnad (kr)	Forslag tiltak langsiktig	Kostnad (kr)
VILTKORRIDORER, KRYSNINGSPUNKT OG FALLVILT Overordnet mål: Bevare eksisterende trekkveier for vilt og legge til rette for nye Fallvilt/skadet vilt i Stavanger kommune skal ikke lide og skal ivaretas på en forsvarlig måte								
	Viltkorridorer og krysningspunkt	Fragmentering av de grønne områdene i Stavanger bidrar til at det kan være vanskelig for ulike viltarter å bevege seg mellom naturområdene/leveområdene sine. Spesielt kryssing av veier kan by på vanskeligheter. Det registreres årlig ca 40 rådyrpåkjørslar. I tillegg blir flere mindre viltarter påkjørt uten at disse legges inn i noe register.	Inngrep som fører til fragmentering av grøntområder og trekkveier, veianlegg, glass øverst på støygjerder og lignende kan føre til flere fuglkollisjoner da de ikke ser glasset	Jf. overordnet mål. Det må tas hensyn til trekkveier for vilt i vei- og byggeprosjekter.	Kartlegge trekkveier for ulike viltarter (spesielt rådyr) Dialog med veimyndigheter om tiltak på steder der det skjer mange viltpåkjørslar	50 000,-		
	Fallvilt/skadet vilt	Park og vei har ansvaret for håndteringen av trafikkdrept vilt, skadet vilt og annet dødt vilt. Det finnes en døgnbemannet vilttelefon.	Påkjørslar av vilt, skadeskyting ved jakt m.m.	Jf. overordnet mål.	Videreutvikle og forbedre ettersøksordningen for vilt ved for eksempel kursing av ettersøksjegere Informasjon til jaktansvarlige om human og sikker jakt, samt lovpålagt krav om å ha avtale om ettersøkshund	Må kostnadsberegnes. Dagens ordning ca 40 - 50 000,- per år		

Handlingsplan for biologisk mangfold

Naturkvalitet	Navn tiltakssted/type tiltak	Tilstand	Trusler	Mål	Forslag tiltak kortsiktig	Kostnad (kr)	Forslag tiltak langsiktig	Kostnad (kr)
<p>VERNEOMRÅDER</p> <p><u>Overordnet mål:</u> Alle naturvernområder og naturminner skal ha tilfredsstillende informasjonsskilting.</p> <p>Det skal utarbeides forvaltnings- og skjøtselsplaner for alle områder vernet etter tidligere naturvernlov (nå naturmangfoldlov), plan- og bygningsloven (hensynssoner og regulerte), eller registrert som A-områder i naturbasen.</p> <p>Gauselskogen, Resnes, Litle Marøy og områder ved Litle Stokkavatn prioriteres (KDP).</p>								
Naturresevat	Gauselskogen Kommunal og privat eie	Området ble fredet i 1984 for å bevare en frodig eikeskog med interessant plante- og fugleliv. Skogen var delvis rik type med lundstjerneblom og rikt fugleliv. Området er i dag en blanding av lågurt-eikeskog, med stort innslag av platanlønn og andre treslag. Noe innplantet gran. I 2009 ble det foretatt en registrering av flora og fauna. Registreringene viser at det kun finnes rester av den store lundstjerneblom-bestanden igjen og det forekommer spredning av fremmede hageplanter inn i reservatet. Fuglebestanden har gått tilbake som følge av utbygging i området rundt reservatet og endringer i skogen. Skogen er fremdeles rik og svært viktig for biologisk mangfold. Det er laget skjøtselsplan og skjøtselstiltak på kommunale områder igangsatt. Flere kulturminner. Verdi A.	Spredning av fremmede arter (spesielt platanlønn), forsøpling og dumping av hageavfall, ferdsel	Det er bestemt følgende forvaltningsmål: <i>1. Overordnet bevaringsmål - Utvikle en tilnærmet naturskog med lang kontinuitet, med de vegetasjonstyper og plante- og dyrearter som naturlig hører hjemme</i> <i>2. Sommereik-lundstjerneblom-samfunnet skal bygge seg opp.</i> <i>3. Ingen uønskede treslag eller busker skal danne bestander eller være dominerende</i> <i>4. Gauselskogen skal ha et frodig felt- og busksjikt dominert av naturlig forekommende arter</i> <i>5. Gauselskogen skal ha naturlig rekruttering av sommereik</i> <i>6. Trær som kan forårsake skader på kulturminnene skal fjernes</i>	Oppfølging av skjøtselsplan. I arbeidet mot dette målet skal fremmede arter fjernes på sikt. For å fremme kryptogamfloraen, insektlivet (og dermed også fuglelivet) skal ikke død ved fjernes Informasjonsskilting (2010) <i>Utført 2010</i> Supplere manglende grensemerking Utarbeide forvaltningsplan	75 000,- per år Ca 10 000,- Må kostnadsberegnes Kostnad vil variere i forhold til om det leies inn eksterne konsulenter, men ca pris ved konsulentbistand 75 000,-		

Handlingsplan for biologisk mangfold

Naturkvalitet	Navn tiltakssted/type tiltak	Tilstand	Trusler	Mål	Forslag tiltak kortsiktig	Kostnad (kr)	Forslag tiltak langsiktig	Kostnad (kr)
	Gauselskogen forts.			7. Re-etablere hekkefuglfaunaen.				
Naturresevat	Litle Marøy Privat eie	Sjøfuglhekkeplass som er fredet som naturresevat med ferdselsforbud i hekketiden (15.april – 1.august). Hekkebestanden har gått kraftig tilbake de senere årene. Årsaken til dette er trolig sammensatt, men sterk gjengroing sammen med forstyrrelse fra småbåtturister til tross for ferdselsforbud er noen av årsakene. Park og vei har engasjert Naturvernforbundet for å utføre vegetasjonsrydding vintrene 08/09 og 09/10. Det må etableres beiteordning for å hindre ny gjengroing (grunneier har foreløpig forbeholdt seg denne retten). Viltvekt 3 (regional verdi), naturtype verdi C som følge av sterk gjengroing (2006).	Gjengroing, ulovlig jakt, ferdsel i hekketiden, sviktende næringsgrunnlag for sjøfugl?	Forvalte resevatet til gagn for verneformålet.	Ferdigstille skjøtselsplan med oppfølgende tiltak Lyngsviing Bedre skilting vedr. ilandstigningsforbud Beiteordning. Det må sjekkes om kommunen kan overta beiterett. Hvis ikke, må det ryddes vegetasjon ca hvert 3. år Forvaltningsplan	Ca 75 000,- (inkl. forvaltningsplan) Ca 2000,- pr daa, dersom ikke dugnadsarbeid 10 000,- Beite: 20 000,- oppstart, 10 000,- årlig til båttransport. Kostnad for vegetasjonsrydding vil variere med omfang	Lyngsviing ca hvert 12.år, jf. overordnet skjøtselsplan.	Jf. overordnet skjøtselsplan
Naturminne	Sedertre i Ny Olavskleiv, to furuer i Holbergs gate 84, Knutmanssteinen (ruggestein – Byhaugen), Skrevsrudsteinen (flyttblokk – Storhaug), Vandresteinene (flyttblokk – Rogalandsgata) og Klovsteinene (flyttblokk – Eiganes).	Alle naturminnene ble merket i 2003, men det er behov for en ny gjennomgang av status. Naturvernforbundet i Rogaland har startet et prosjekt om flyttblokker i kommunen. Park og vei har gitt støtte til dette og sitter i en faggruppe i prosjektet.	Inngrep, hærverk, gjengroing, manglende skilting	Forvalte naturminnene i henhold til verneformålet.	Lage plan for tilsyn av naturminnene og ev. skjøtselsplan Støtte til flyttblokkprosjektet og samarbeid om utarbeidelse av informasjonsmaterieil	15 000,- Søknad fra naturvernforbundet		

Handlingsplan for biologisk mangfold

Naturkvalitet	Navn tiltakssted/type tiltak	Tilstand	Trusler	Mål	Forslag tiltak kortsiktig	Kostnad (kr)	Forslag tiltak langsiktig	Kostnad (kr)
Regulerte spesialområder	Litle Stokkavatn – Hidle, naturvernområde – land og vassdrag	Tidligere beitet hagemark i begynnelsen av gjengroing ved Litle Stokkavatn. Området er botanisk interessant. Kantvegetasjon med myrstjerneblom som er en regionalt sjelden art. De nedre delene av området er fuktpreget mark. Litle Stokkavatn er hekkeområde for en rekke fuglearter, blant annet vannrikse som er regionalt sjelden. Det er per i dag lite ferdsel på sørsiden av vannet, ingen tilrettelegging for ferdsel. Reguleringsbestemmelser gir grunnlag for ferdselsregulering, dersom det blir behov for det. Igangsatt sauebeite 2010. Verdi B og A.	Gjødsling, gjengroing, ferdsel, endret arealbruk	Forvalte eksisterende naturkvaliteter i henhold til skjøtselsplan.	Utarbeide skjøtselsplan med påfølgende tiltak Vurdere gjerdeklyvere inn på sauebeite (begrenset ferdsel)	Kostnad vil variere i forhold til om det leies inn eksterne konsulenter, men ca pris ved konsulentbistand 75 000,-. Tiltak må kostnadsberegnes, sauebeite igangsatt 2010		
Regulerte spesialområder	Håhammar-brautene/ Madlatua – bevaring av landskap og vegetasjon	Strandsoner med intakt strandengsamfunn nedenfor skytebanen, interessant flora. Strandengen er langstrakt og smal, med et artsrikt plantesamfunn. Viktig naturtype som er svært sjelden i kommunen. Sårbar vegetasjonen som bør beskyttes mot ferdsel, fordi tråkkaskader er en av faktorene som truer vegetasjonstypen. Det bør ellers ikke gjennomføres inngrep i denne delen av strandsonen som deler opp og splitter sammenhengen. Verdi B.	Ferdsel, fragmentering, endret arealbruk, fremmede arter, gjengroing	Ivareta en helhetlig strandeng med vekt på vern av sårbare arter.	Kanaliserer ferdsel utenom strandengen Skjøtselsplan Hensynssone i kommuneplanen?	Må kostnadsberegnes Lite område som bør inngå i del av skjøtselsplan for et større område. Pris jf. "skjøtsel"		

Handlingsplan for biologisk mangfold

Naturkvalitet	Navn tiltakssted/type tiltak	Tilstand	Trusler	Mål	Forslag tiltak kortsiktig	Kostnad (kr)	Forslag tiltak langsiktig	Kostnad (kr)
Foreslåtte hensynssoner i kommende kommuneplan (videreføring av båndlagte områder i gjeldene kommuneplan, samt nye)	Resnes ved Hålandsvatnet	Kystlynghei som er del av verdifullt kulturlandskap. Del av gradient innsjø - lynghei - myr - beitemark. Det er funnet flere sjeldne og truede plantearter i området, men ved nye registreringer i 2010 ble det ikke gjort gjenfunn av sjeldne arter som solblom, bustsivaks og jærsiv. Det ble imidlertid gjort funn av andre rødlistede arter. Funn av svartelistearten kjempespringfrø i privat rensespark (2010). På toppen av Resnes er det en gammel bygdeborg. Området er delt av en turvei og grunnvannstanden i myr og tjern er truet av dreneringsgrøft mot naboområdet. Treoppslag ble ryddet på kommunaldel i 2005. Ca halvparten av dette arealet ble svidd av i 2008 for å forynge lyngen. Lyngen på det resterende arealet er fortsatt gjennomgående gammel og i dårlig hevd. Naturtypen i området er gitt verdi (B) som følge av lynghei i dårlig hevd. Området er under regulering.	Gjødsling, drenering, gjengroing, inngrep/andre arealbruk, fremmede arter	Restaurere og skjøtte arealet for å ivareta og heve eksisterende naturverdier	<p>Utarbeide skjøtselsplan med oppfølgende tiltak</p> <p>Fortsette beiteordning på kommunal areal.</p> <p>Kommunikasjon med andre grunneiere om skjøtsel</p> <p>Lyngsviing</p> <p>Fjerne fremmede arter</p> <p>Forsøk på å gjeninnføre solblom? Dialog med fylkesmannen og grunneier</p> <p>Forsøke å reetablere stedegen vegetasjon i kantsonen langs turvei</p> <p>Regulering</p>	<p>Kostnad vil variere i forhold til om det leies inn eksterne konsulenter, men ca pris ved konsulentbistand 75 000,-. Ev. tiltak på private arealer må kostnadsberegnes</p> <p>Ca 2 000,- pr daa</p> <p>Jf. "renseparker"</p> <p>Må kostnadsberegnes</p> <p>Ca 15 000,-</p>	Lyngsviing ca hvert 12.år, jf. overordnet skjøtselsplan	Jf. overordnet skjøtselsplan

Handlingsplan for biologisk mangfold

Naturkvalitet	Navn tiltakssted/type tiltak	Tilstand	Trusler	Mål	Forslag tiltak kortsiktig	Kostnad (kr)	Forslag tiltak langsiktig	Kostnad (kr)
	Nordre del av Langøy og Sandøy – arkipelet	Større øylandskap med store gruntvannsområder og store landskapsverdier. Kystlynghei dominerer flere steder. Kystlyngheia er under gjengroing. Iverksatt skjøtselstiltak som beite og lyngsviing (2004) på nordre del av Langøy, samt inngått avtale om vegetasjonsrydding med Lundsvågen naturskole. Det foregår også noe beite på Sandøy og Sauholmen. Sandøy har store naturverdier, og inngår i et av de mest sårbare og verdifulle sjøområdene i Stavanger. Sandøy med området rundt er eneste gjenværende inngrepsfrie naturområde (INON) i Stavanger. Selve Sandøytangen og gruntvannsområdet rundt denne er et svært viktig funksjonsområde for flere typer fugl gjennom hele året. Det hekker en sjelden sjøfugl i området som bruker tangen som fødesøksområde. Området er et viktig nærfriluftsområde og et populært utfartsområde for småbåter. Langøy er tilrettelagt med brygge og toalett, men det er ingen tilrettelegging for friluftsliv på Sandøy. Områdene brukes av	Gjengroing, ferdsel på nordre del av Sandøy, sameie mellom mange grunneiere på blant annet Sandøy kan komplisere skjøtsel, endret arealbruk	Regulere hensynssone naturvern, og forvalte og skjøtte området i tråd med reguleringsbestemmelser og skjøtelsplan	Ferdigstille skjøtelsplan med oppfølgende tiltak Fortsette beiteordning på Langøy + avtale om vegetasjonsrydding med Lundsvågen naturskole. Dialog med grunneiere for å få til bedre beiteordning på Sandøy Lyngsviing Vurdere ferdselsregulering på nordre Sandøy Regulering	Kostnad vil variere i forhold til om det leies inn eksterne konsulenter, men ca pris ved konsulentbistand 75 000,- Ev. tiltak på private arealer må kostnadsberegnes Ca 2 000,- pr daa	Lyngsviing ca hvert 12.år, jf. overordnet skjøtelsplan	Jf. overordnet skjøtelsplan

Handlingsplan for biologisk mangfold

Naturkvalitet	Navn tiltakssted/type tiltak	Tilstand	Trusler	Mål	Forslag tiltak kortsiktig	Kostnad (kr)	Forslag tiltak langsiktig	Kostnad (kr)
	Langøy – Sandøy forts.	Lundsvågen naturskole til undervisning. Sandøy har fått verdien A (svært viktig), mens de resterende øyene og mellomliggende sjøområde har fått verdien B (viktig). Kun to mindre øyer har fått verdien C (lokalt viktig).						
Foreslåtte hensynssoner i kommende kommuneplan (videreføring av båndlagte områder i gjeldene kommuneplan, samt nye)	Hestnes - Revheimsvågen	Brakkvannsdelta der Revheimskanalen renner ut i Hafrsfjord. Deltaet består av en mudderflate som strekker seg 200 meter utover fra land, og omlag 100 meter av denne blottlegges ved lavvann. Mudderflaten er omkranset av en rullesteinsstrand med rester av strandeng i sør. Det er et svært rikt fugleliv, og området brukes både som rasteområde under trekk og som overvintringsområde. Flere sjeldne arter bruker området. Brakkvannsdelta er en sjelden naturtype i regionen. Strandeng langs deler av området er nå mer eller mindre ødelagt av utfyllinger. I dag finner man rester av jærsv rett ved snuplassen for buss. Det er viktig at den gjenværende strandsonen nå blir ivaretatt. Bør unngå økt forstyrrelse av dyrelivet i området. Verdi B.	Utfylling, forstyrrelse av fuglelivet ved opphold i strandsonen, gjødsel fra nærliggende landbruk, utslipp i bekkeløp	Ivareta Revheimsvågen som en viktig fuglebiotop.	Regulering Registreringer av fugl	Jf. "kartlegging biologisk mangfold"	Restaurere strandsonen, fjerne fylling. Deler i privat eie. Må inngå dialog	Må kostnadsberegnes

Handlingsplan for biologisk mangfold

Naturkvalitet	Navn tiltakssted/type tiltak	Tilstand	Trusler	Mål	Forslag tiltak kortsiktig	Kostnad (kr)	Forslag tiltak langsiktig	Kostnad (kr)
Foreslåtte hensynssoner i kommende kommuneplan (videreføring av båndlagte områder i gjeldene kommuneplan, samt nye)	Store Stokkavatn - Madlaforen	Våtmarksområdet ved Store Stokkavatn er svært artsrikt og er del av en gradient med innsjø - sumpskog – våtmarksområde/ lavlandsmyr – bekkedrag til sjø. Tidligere fantes den sjeldne og truede planten skjoldblad i området (rett ved turveien), men denne har nå forsvunnet etter gravearbeid. Området er svært viktig for flere fuglearter. Må unngå at takrørskogen blir totalt dominerende. Bør videre unngå økt forstyrrelse inn i området. Kantvegetasjonen mot turveien bør opprettholdes. Møllebekken er den eneste bekken i Hafrsfjord hvor sjøørret gyter. Bekkedraget har en viktig landskapsøkologisk funksjon. Ål og laks vandrer også tidvis i bekken. Kantsonen langs bekkedraget må ivaretas. Trær og busksjikt langs bekken gir skygge og er viktig for næringstilgang i bekkeløpet (insekter). Kantsonene er også viktig som spredningskorridor for vilt, og viktig hekkelokalitet. Våtmarksområdet ved Store Stokkavatn har fått verdien A og Møllebekken B.	Inngrep, utslipp til bekk, hogst, ferdsel inn i våtmarksområdet, ulovlig vegetasjonsrydding (hogst)	Ivareta et større vassdrags- og vegetasjonsbelte mellom Store Stokkavatn og Hafrsfjord med flere sjeldne arter. Bedre forholdene for sjøørret.	Utarbeide skjøtselsplan med oppfølgende tiltak Restaurering av bekkeløp med biotopforbedrende tiltak for sjøørret Regulering	Kostnad vil variere i forhold til om det leies inn eksterne konsulenter, men ca pris ved konsulentbistand 75 000,- Jf. i tillegg "bekker". Tiltak på må kostnadsberegnes		

Handlingsplan for biologisk mangfold

Naturkvalitet	Navn tiltakssted/type tiltak	Tilstand	Trusler	Mål	Forslag tiltak kortsiktig	Kostnad (kr)	Forslag tiltak langsiktig	Kostnad (kr)
Foreslåtte hensynssoner i kommende kommuneplan (videreføring av båndlagte områder i gjeldene kommuneplan, samt nye)	Austre Åmøy/Rosnesvika	Langt og fint utviklet strandengkompleks som strekker seg fra steinfyllingen i Rosnesvika og hele 1250 meter østover. Det er et variert strandengsamfunn som grenser til et variert og delvis gjødslet kulturbeite innover land. Strandenga varierer i bredde, fra 20 til 100 meter. Østre delen er ødelagt gjennom utfylling i strandsonen. Området grenser til et større sammenhengende viltområde i sjø. Kommunens lengste strandeng som har flere plantearter som er sjeldne i Stavanger. Området er i god hevd og inntakt, og er enestående i kommunal sammenheng. Det er viktig å hindre nye inngrep i området og opprettholde helheten. Det bør ikke gjennomføres drenering eller oppdyrking. Man bør ikke bruke gjødsel i områder som ikke har vært gjødslet tidligere, og unngå gjødsling nær eller på strandengen. Strandengen har fått verdi A.	Inngrep som fylling, drenering, gjødsling, gjengroing		Inngå dialog med grunneiere om utarbeidelse av skjøtselsplan med oppfølgende tiltak Regulering	Kostnad vil variere i forhold til om det leies inn eksterne konsulenter, men ca pris ved konsulentbistand 75 000,- Ev. tiltak må kostnadsberegnes		

Handlingsplan for biologisk mangfold

Naturkvalitet	Navn tiltakssted/type tiltak	Tilstand	Trusler	Mål	Forslag tiltak kortsiktig	Kostnad (kr)	Forslag tiltak langsiktig	Kostnad (kr)
Foreslåtte hensynssoner i kommende kommuneplan (videreføring av båndlagte områder i gjeldene kommuneplan, samt nye)	Viktige hekkeholmer: Tjuholmen, Majoren, Plentingen, Skeieholmen, Svartaskjæret (nord for Bjørnøy) og Ormøyholmen	Sjøfuglebestanden har de siste årene gradvis blitt redusert. Situasjonen er kritisk for flere arter langs norskekysten. Årsaken til de dramatiske reduksjonene i bestandene er hovedsaklig svikt i næringsgrunlaget, men for flere arter også tilgangen på hekkeplass. I Ryfylke er de tidligere store måkekoloniene helt borte. I Stavanger ligger hekkekoloniene på småholmer. Stavanger har regionens tettste bestand av hekkende fiskemåker, og dermed et spesielt ansvar for å opprettholde hekkeplassene for denne arten. Flere av de største koloniene ligger overraskende nok i Byfjorden, og biotopene bør sikres og skjermes mot forstyrrelse i hekketiden.	Gjengroing, forstyrrelse i hekketiden	Forvalte områdene på en god måte for å ivareta fuglelivet og regulere områdene dersom det er behov for å innføre ferdselsrestriksjoner.	<p>Skjøtsel av områdene skal tilpasses hekkende fuglearter og sikre naturverdiene. Inngå avtale med naturvernforbundet om skjøtsel</p> <p><i>Vegetasjonsrydding utført vinter 2011.</i></p> <p>Alle tekniske inngrep unntatt sjømerker skal unngås</p> <p>Områdene skal ikke tilrettelegges for opphold eller ilandstigning</p> <p>Ferdse i hekkesesongen må unngås. I påvente av regulering av holmene innføres det ferdselsforbud etter friluftslovens §15 fra våren 2011</p> <p><i>Ferdselsforbud etter friluftsloven er politisk vedtatt mai 2011 og vedtaket skal oversendes fylkesmannen for stedfestelse. Midlertidige skilt er satt opp våren 2011.</i></p>	Jf. "rødlistede arter – fugl"		

Prioriterte tiltak 2011 – 2012

Det vil jobbes for å oppnå overordnede mål, normer og retningslinjer i hele planperioden. Dette inkluderer arbeid med hensynssoner og regulering av svært viktige naturområder. Det bør i tillegg til tiltakene på listene under vurderes om det skal utføres kartlegging av marint biologisk mangfold på utvalgte steder. Dette er imidlertid et kostbart prosjekt, jf. "marine områder og strandsone", som vil trenge ekstra bevilgninger.

Tiltak som kan løses innenfor eksisterende budsjett, park og vei

Tiltak	2011	2012
Kartlegging av biologisk mangfold		
Gjennomgå kommunens registreringer (faktaark + flater i gislene) – utføres av park og vei	X	X
Etablere rutine for informasjonsutveksling med fylkesmannen	X	
Bedre rutine for innlegging av nye registreringer (internt i park og vei)	X	
Informasjonstiltak		
Naturbok om Stokkavatnene og Mosvatnet	X	
Legge ut mer informasjon på kommunens hjemmeside om biologisk mangfold	X	X
Fagsamlinger for kommunalt ansatte	X	X
Informasjonsdag for politikere (nytt kommunalstyre)	X	
Informasjonsprosjekt, jf. årsprogram vei, park og idrett 2010	X	X
Videreutvikle samarbeidet med Lundsvågen naturskole		X
Samarbeid med frivillige		
Registrere forslag/ønsker fra FNF Stavanger	X	
Etablere rutine der FNF Stavanger er høringspart ved framtidige revideringer av planer for biologisk mangfold og overordnet skjøtsel	X	
Inngå avtaler med skoler, velforeninger, speidere, lag, foreninger m.m. om enkle skjøtselsoppgaver i friområdene – fadderordninger	Stimuleringsmidler i årsprogram for park og vei (må sees i sammenheng med midler til skjøtsel)	Stimuleringsmidler i årsprogram for park og vei (må sees i sammenheng med midler til skjøtsel)
Skjøtsel og miljøvennlig vedlikehold		
Videreutvikle skjøtselsavtaler, gjennomgang av retningslinjer med tanke på miljøvennlig drift	X	
Minimalisere bruk av sprøytemidler og teste ut andre metoder	X	X
Fremmede arter		
Innføre rutiner for jordbearbeiding, fjerning av fremmede arter og maskinrens ved arbeid i områder der det finnes fremmede arter (spesielt parkslirekne) – graverelement og	X	

avtale med NIS		
Tiltak	2011	2012
Fremmede arter forts.		
Fortsette samarbeid med fylkesmannen om handlingsplan for Rogaland	X	X
Informasjonskampanje om fremmede arter og deponering av hageavfall (informasjon på nettside og stand blomsterfestival)	X	
Skadedyr		
Fortsette avtale om bekjempelse av rotter	X	X
Informasjon på nettsiden til kommunen om regelverk rundt felling/uttak av arter som gjør skade	X	
Naturtyper		
Skiveslått på enger	X	X
Kartlegging av bytrær i Stavanger	X, noe utført i 2010, jf. årsprogram park og vei 2011	X
Forvaltnings- og skjøtselsplan for bytrær	X, jf. årsprogram for park og vei 2011	X, jf. årsprogram for park og vei 2011
Ferskvann		
Fugleøyer Mosvatnet Det innhentes pris for forprosjekt/bygging av kunstige, varige fugleøyer i Mosvatnet	X	
Fortsette samarbeid med Stavanger og Rogaland jeger- og fiskerforening om fiskekultivering i Store Stokkavatn m.fl., samt med Hålandsvatnet grunneierlag om Hålandsvatnet	X	X
Vurdere ferdselsrestriksjoner på Store Stokkavatn. Særlig med tanke på motorisert ferdsel		X
Fortsette samarbeidet med Jæren vannregion	X (vann og avløp)	X (vann og avløp)
Salamanderdammer, fisketomme dammer og tjern		
Få klarhet i om reduksjon i vannstand i Bergåstjern skyldes sprengningsarbeider eller tørke sommer 2010	X, ev. tiltak må kostnadsberegnes og det må avklares hvem som skal ta kostnaden	
Kommunale salamanderdammer legges inn i anleggskort (inkl. søppelhåndtering i dammene) – avtale NIS	X	X
Registrere Bergåstjern i Natur 2000, gisline og naturbase	X	
Salamanderdam, Tastavarden	Inngå dialog med grunneier	
Viltkorridorer, krysningspunkt og fallvilt		
Dialog med veimyndigheter om tiltak på steder der det skjer mange viltpåkjørslar	X	X
Revidere/videreutvikle fallviltordning		X, kan være behov for ekstra midler

Tiltak	2011	2012
Vilt forts. Informasjon til jaktansvarlige	X	X
Rødlistede arter		
Legge inn eksisterende data om flaggermus i natur 2000, gisline, og naturbase	X	
Informasjon på kommunens hjemmeside om totalforbud om å fange ål	X	
Andre arter		
Ferdigstille forvaltningsplan for rådyr		X
Informasjonsinnhenting vedr. etablering av hjort i kommunen fra jegere	X	X
Verneområder		
Naturminner, støtte flyttblokkprosjektet	Ved mottak av søknad fra Naturvernforbundet	

Tiltak som kan gjennomføres innenfor årlige midler til skjøtsel (kr 1,25 mill/år)

Tiltak	2011	2012
Samarbeid med frivillige		
Inngå avtaler med skoler, velforeninger, speidere, lag, foreninger m.m. om enkle skjøtselsoppgaver i friområdene - fadderordninger	40 000,- (vil variere med omfang, og må sees i sammenheng med tilskuddsmidler i årsprogram for park og vei)	70 000,- (vil variere med omfang, og må sees i sammenheng med tilskuddsmidler i årsprogram for park og vei)
Skjøtsel og miljøvennlig vedlikehold		
Overordnet skjøtselsplan	Tiltak beskrives nærmere i revidert overordnet plan og i årsprogram for park og vei, herunder prioriterte skjøtselsplaner som Resnes, Litle Marøy og Litle Stokkavatn.	Tiltak beskrives nærmere i revidert overordnet plan og i årsprogram for park og vei, herunder prioriterte skjøtselsplaner som Resnes, Litle Marøy og Litle Stokkavatn.
Fremmede arter		
Fortsette kartlegging og tiltak mot parkslirekne, som flere steder er i sterk ekspansjon i kommunen	60 000,-	70 000,-
Inngå samarbeid med grunneier om fjerning av kjempespringfrø i privat rensespark	X	
Prøvefiske etter sørv i Litle- og Store Stokkavatn + forsøk på oppfisking av sørv Litle Stokkavatn. Samarbeid med Stavanger og Rogaland jeger- og fiskerforening	10 000,-	X
Naturtyper		
Annen slått av mindre enger	X, tiltak beskrives nærmere overordnet plan og i årsprogram for park og vei	X, tiltak beskrives nærmere overordnet plan og i årsprogram for park og vei
Utvide beiteordninger	X, tiltak beskrives nærmere overordnet plan og i årsprogram for park og vei	X, tiltak beskrives nærmere overordnet plan og i årsprogram for park og vei

Tiltak	2011	2012
Salamanderdammer, fisketomme dammer og tjern		
Dam Lierdal	50 000,-	
Torvmyrå	250 000,-	
Bergåstjern - registrere overvintringsplasser for liten salamander, og ev. skape nye	15 000,- (avhengig av behov)	
Andre arter		
Vegetasjonsrydding på hekkeholmer	20 000,-	
Verneområder		
Videreføre skjøtselstiltak i Gauselskogen	75 000,-	75 000,-
Litle Marøy, beiteordning, lyngsviing, skilting	80 000,-	10 000,-
Litle Marøy – ferdigstille skjøtelsesplan	X	
Litle Stokkavatn, skjøtelsesplan	X	
Resnes, regulering, skjøtelsesplan, lyngsviing (2012), reetablere kantvegetasjon langs turvei (2012)	X	40 000,-
Skilting ferdselsforbud viktige hekkeholmer	X	

Tiltak som er avhengig av økt økonomisk bevilgning til biologisk mangfold:

Tiltak	2011	2012
Kartlegging mjukt havfruegras, samt handlingsplan	150 000,-	50 000,-
Kartlegging av rødlistede arter i utvalgte naturtyper	300 000,-	250 000,-
Hjerteart	200 000,-	50 000,-
Videreutvikle SFS som park og vei sin hovedaktør for formidling av informasjon om biologisk mangfold, samt skjøtelsesaktør	500 000,-	500 000,-
Oppfølgingsplan ønsker forslag fra FNF Stavanger	Må kostnadsberegnes	Må kostnadsberegnes
Nyplanting trær/erstatning ved felling av trær	Må kostnadsberegnes	Må kostnadsberegnes
Oppfølging av mulighetsstudie Mosvatnet	Må kostnadsberegnes	Må kostnadsberegnes

Rødlistede arter i Stavanger (basert på Norsk rødliste 2006)

vitenskapelig artsnavn	norsk artsnavn	rødlistekategori	antall forekomster i Stavanger	
<i>Triturus vulgaris</i>	Småsalamander	NT - Nær truet	18	amfibie /dyr
<i>Dytiscus semisulcatus</i>		EN - Sterkt truet	2	bill / insekt
<i>Sprattus sprattus</i>	Brisling	NT - Nær truet	6	fisk / dyr
<i>Anguilla anguilla</i>	Ål	CR - Kritisk truet	2	fisk / dyr
<i>Squalus acanthias</i>	Pigghå	CR - Kritisk truet	2	fisk / dyr
<i>Vespertilio murinus</i>	Skimmelflaggermus	NT - Nær truet	1	flaggermus
<i>Myotis mystacinus</i>	Skjeggflaggermus	NT - Nær truet	1	flaggermus
<i>Pernis apivorus</i>	Vepsevåk	EN - Sterkt truet	1	fugl
<i>Podiceps auritus</i>	Horndykker	EN - Sterkt truet	33	fugl
<i>Carduelis flavirostris</i>	Bergirisk	NT - Nær truet	1	fugl
<i>Lanius excubitor</i>	Varsler	NT - Nær truet	1	fugl
<i>Stercorarius parasiticus</i>	Tyvjo	NT - Nær truet	8	fugl
<i>Tachybaptus ruficollis</i>	Dvergdykker	NT - Nær truet	209	fugl
<i>Circus aeruginosus</i>	Sivhauk	VU - Sårbar	1	fugl
<i>Phoenicurus ochruros</i>	Svartrødstjert	VU - Sårbar	2	fugl
<i>Pinicola enucleator</i>	Konglebit	VU - Sårbar	3	fugl
<i>Crex crex</i>	Åkerrikse	CR - Kritisk truet	7	fugl
<i>Limosa limosa</i>	Svarthalespove	EN - Sterkt truet	1	fugl
<i>Cygnus cygnus</i>	Sangsvane	NT - Nær truet	12	fugl
<i>Falco peregrinus</i>	Vandrefalk	NT - Nær truet	31	fugl
<i>Numenius arquata</i>	Storspove	NT - Nær truet	51	fugl
<i>Vanellus vanellus</i>	Vipe	NT - Nær truet	46	fugl
<i>Locustella naevia</i>	Gresshoppesanger	VU - Sårbar	7	fugl
<i>Rallus aquaticus</i>	Vannrikse	VU - Sårbar	73	fugl
<i>Sterna hirundo</i>	Makrellterne	VU - Sårbar	42	fugl
<i>Streptopelia decaocto</i>	Tyrkerdue	VU - Sårbar	219	fugl
<i>Cephus grylle</i>	Teist	NT - Nær truet	9	fugl
<i>Coturnix coturnix</i>	Vaktel	NT - Nær truet	1	fugl
<i>Eremophila alpestris</i>	Fjellerke	NT - Nær truet	1	fugl
<i>Larus ridibundus</i>	Hettemåke	NT - Nær truet	197	fugl
<i>Oenanthe oenanthe</i>	Steinskvett	NT - Nær truet	7	fugl
<i>Sturnus vulgaris</i>	Stær	NT - Nær truet	172	fugl
<i>Aythya marila</i>	Bergand	VU - Sårbar	86	fugl
<i>Dendrocopos minor</i>	Dvergspett	VU - Sårbar	11	fugl
<i>Uria aalge</i>	Lomvi	CR - Kritisk truet	109	fugl
<i>Mergus albellus</i>	Lappfiskand	EN - Sterkt truet	52	fugl

Porzana porzana	Myrrikse	EN - Sterkt truet	1	fugl
Alauda arvensis	Sanglerke	NT - Nær truet	8	fugl
Anas acuta	Stjertand	NT - Nær truet	21	fugl
Buteo lagopus	Fjellvåk	NT - Nær truet	1	fugl
Falco rusticolus	Jaktfalk	NT - Nær truet	3	fugl
Gallinula chloropus	Sivhøne	NT - Nær truet	246	fugl
Melanitta fusca	Sjørørre	NT - Nær truet	179	fugl
Pandion haliaetus	Fiskeørn	NT - Nær truet	1	fugl
Phylloscopus sibilatrix	Bøksanger	NT - Nær truet	14	fugl
Podiceps cristatus	Toppdykker	NT - Nær truet	182	fugl
Uria lomvia	Polarlomvi	NT - Nær truet	2	fugl
Accipiter gentilis	Hønsenhauk	VU - Sårbar	42	fugl
Anas clypeata	Skjeand	VU - Sårbar	3	fugl
Anas strepera	Snadderand	VU - Sårbar	33	fugl
Gavia arctica	Storlom	VU - Sårbar	23	fugl
Rissa tridactyla	Krykkje	VU - Sårbar	1	fugl
Potamogeton trichoides	Knortetjernaks	CR - Kritisk truet	3	karplante
Najas flexilis	Mykt havfruegras	EN - Sterkt truet	1	karplante
Ranunculus lingua	Kjempesoleie	EN - Sterkt truet	4	karplante
Veronica anagallis-aquatica	Vassveronika	NT - Nær truet	1	karplante
Lythrum portula	Vasskryp	VU - Sårbar	1	karplante
Vulpia bromoides	Ekornsvingel	CR - Kritisk truet	1	karplante
Anagallis minima	Pusleblom	EN - Sterkt truet	2	karplante
Circaea lutetiana	Stortrollurt	EN - Sterkt truet	5	karplante
Isolepis setacea	Bustsivaks	EN - Sterkt truet	13	karplante
Botrychium lunaria	Marinøkkel	NT - Nær truet	1	karplante
Eleocharis multicaulis	Buntsivaks	NT - Nær truet	9	karplante
Juncus foliosus	Jærsiv	NT - Nær truet	3	karplante
Urtica urens	Smånesle	NT - Nær truet	3	karplante
Arnica montana	Solblom	VU - Sårbar	8	karplante
Pseudorchis albida	Hvitkurle	VU - Sårbar	2	karplante
Ceratocarpus claviculata	Klengelerkespore	NT - Nær truet	29	karplante
Elatine hexandra	Skaftvejblom	NT - Nær truet	16	karplante
Gavia adamsii	Gulneblom	NT - Nær truet	19	karplante
Potamogeton friesii	Broddtjernaks	NT - Nær truet	1	karplante
Ranunculus ficaria ssp. Fertilis	Frøværkål	NT - Nær truet	1	karplante
Artemisia maritima	Strandmalurt	VU - Sårbar	1	karplante
Butomus umbellatus	Brudelys	CR - Kritisk truet	15	karplante
Deschampsia setacea	Bustsmyle	EN - Sterkt truet	17	karplante
Myosotis discolor	Perleforglemmegei	EN - Sterkt truet	2	karplante
Stellaria palustris	Myrstjerneblom	EN - Sterkt truet	7	karplante
Catabrosa aquatica	Kildegras	NT - Nær truet	5	karplante
Erica cinerea	Purpurlyng	NT - Nær truet	1	karplante
Gymnadenia conopsea	Brudespore	NT - Nær truet	2	karplante

<i>Persicaria minor</i>	Småslirekne	NT - Nær truet	1	karplante
<i>Stuckenia pectinata</i>	Busttjernaks	NT - Nær truet	1	karplante
<i>Ulmus glabra</i>	Alm	NT - Nær truet	2	karplante
<i>Scirpus radicans</i>	Buesivaks	VU - Sårbar	1	karplante
<i>Trifolium campestre</i>	Krabbekløver	VU - Sårbar	1	karplante
<i>Lemna trisulca</i>	Korsandemat	EN - Sterkt truet	1	karplanter
<i>Hydrocotyle vulgaris</i>	Skjoldblad	NT - Nær truet	19	karplanter
<i>Juncus minutulus</i>	Grannsisv	NT - Nær truet	1	karplanter
<i>Potamogeton rutilus</i>	Stivtjernaks	NT - Nær truet	2	karplanter
<i>Rumex bryhnii</i>	Grushøymol	VU - Sårbar	1	karplanter
<i>Parmotrema crinitum</i>	Hårkrinslav	EN - Sterkt truet	2	lav
<i>Degelia atlantica</i>	Kystblåfiltlav	VU - Sårbar	2	lav
<i>Punctelia subrudecta</i>	Grå punktlav	EN - Sterkt truet	8	lav
<i>Flavoparmelia caperata</i>	Eikelav	NT - Nær truet	5	lav
<i>Hyperphyscia adglutinata</i>	Smårosettlav	VU - Sårbar	3	lav
<i>Melanohalea elegantula</i>	Kystbrunlav	VU - Sårbar	9	lav
<i>Parmotrema chinense</i>	Liten praktkrinslav	VU - Sårbar	6	lav
<i>Squamarina cartilaginea</i>		VU - Sårbar	1	lav
<i>Hedwigia integrifolia</i>	Beitesteinmose	VU - Sårbar	3	mose
<i>Campylopus pyriformis</i>	Torvsåtemose	VU - Sårbar	1	mose
<i>Atractylocarpus alpinus</i>	Sylmose	EN - Sterkt truet	1	mose
<i>Syntrichia laevipila</i>	Almehårstjerne	VU - Sårbar	2	mose
<i>Coronella austriaca</i>	Slettsnok	NT - Nær truet	1	slange/ dyr
<i>Dyscia fagaria</i>	Røsslyngmåler	EN - Sterkt truet	1	sommerfugl
<i>Coleophora lithargyrinella</i>		VU - Sårbar	1	sommerfugl
<i>Sideridis turbida</i>	Sandstrandfly	VU - Sårbar	1	sommerfugl
<i>Mutinus caninus</i>	Dvergstanksopp	NT - Nær truet	1	sopp
<i>Lactarius controversus</i>	Rosaskiveriske	VU - Sårbar	1	sopp
<i>Meripilus giganteus</i>	Storkjuke	NT - Nær truet	5	sopp
<i>Geastrum triplex</i>	Prestejordstjerne	VU - Sårbar	1	sopp
<i>Ostrea edulis</i>		EN - Sterkt truet	1	østers/ dyr